

**TOSHKENT DAVLAT
SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI**

KOMMUNIKATIV TILSHUNOSLIK VA TIL KOMPETENSIYALARI

O'QUV-USLUBIY MAJMUA

**BOSH ILMIY-METODIK
MARKAZ**

2021

TOSHKENT

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК
УНИВЕРСИТЕТИ
ТИЛ, ТАРЖИМА ВА КОНСАЛТИНГ
МАРКАЗИ**

**КОММУНИКАТИВ
ТИЛШУНОСЛИК ВА
ТИЛ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИ**

**Модулининг ўқув-услубий мажмуаси
2021**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ-МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК УНИВЕРСИТЕТИ
ТИЛ, ТАРЖИМА ВА КОНСАЛТИНГ МАРКАЗИ**

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Марказ директори в.в.б.

У.С.Норалиев

“ _____ ” _____ 2021 йил

Филология ва тилларни ўқитиш: (япон тили)

**КОММУНИКАТИВ ТИЛШУНОСЛИК ВА ТИЛ
КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИ**

МОДУЛИНИНГ

Ўқув-услубий мажмуаси

Малака ошириш курси йўналиши: Филология ва тилларни ўқитиш: (япон тили)

**Тингловчилар контингенти: Олий таълим муассасаларининг профессор-
ўқитувчилари**

Тошкент-2021

Модулнинг Ўқув-услубий мажмуаси Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 2021 йил _____даги _____сонли баённомаси билан маъқулланган ўқув дастури ва ўқув режасига мувофиқ ишлаб чиқилган.

Тузувчилар: PhD Турапова Н.А.

**Такризчи :   Тошкент давлат шарқшунослик университети
Японшунослик факультети декани Э.О.Матчанов**

**Тошкент давлат шарқшунослик университети
Япон филология кафедраси мудири, PhD, доц.Н.Т.Халмурзаева**

Ўқув-услубий мажмуа ТДШУ Илмий Кенгашининг 2021 йил _____даги _____сонли қарори билан тасдиққа тавсия қилинган.

МУНДАРИЖА

I. ИШЧИ ДАСТУР

II. НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

1. Коммуникатив тилшунослик. Коммуникатив компетенция ва унинг тамойиллари
コミュニケーション言語
コミュニケーションコンピテンシとその主義
2. Тил ўқитиш стандартларини ишлаб чиқиш асослари
教授法のスタンダードの作成基礎
3. Япон тилини ўқитишнинг намунавий стандарти
日本語教授法の基礎スタンダード
4. Япон тилини ўқитишнинг замонавий методлари
日本語教授法の現代方法
5. Япон тилини ўқитишнинг замонавий кўникмалари
日本語教授法の現代コンピテンシ

ГЛОССАРИЙ

III. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. ИШЧИ ДАСТУР

Дастур Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрда тасдиқланган “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон, 2019 йил 27 августдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сон, 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон ва 2020 йил 29 октябрдаги “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6097-сонли Фармонлари, 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1875-сон, 2020 йил 16 апрелдаги “Шарқшунослик соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва илмий салоҳиятни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4680-сон ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 23 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 797-сонли Қарорларида белгиланган устувор вазифалар мазмунидан келиб чиққан ҳолда тузилган бўлиб, у олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касб маҳорати ҳамда инновацион компетентлигини ривожлантириш, соҳага оид илғор хорижий тажрибалар, янги билим ва малакаларни ўзлаштириш, шунингдек амалиётга жорий этиш кўникмаларини такомиллаштиришни мақсад қилади.

“Коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари” модули ўқитилиши жараёнида эгалланадиган билим, малака ва кўникмалар ихтисослик фанлар блокига кирадиган фанлар билан интеграллашуви натижасида тингловчиларнинг чет тили коммуникатив компетенцияларини (лингвистик, ижтимоий-лингвистик, дискурсив, стратегик, ижтимоий-маданий) ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади, чунки филологнинг касбий компетенцияси назарий фанлар ва асосий чет тили фани ўқитиш мажмуида шаклланади.

Ушбу дастур мазкур курснинг коммуникатив тилшунослик, лингвопрагматика, когнитив тилшунослик, коммуникатив тилшунослик лингвокультурология, назарий грамматика, назарий фонетика каби тилшуносликнинг фундаментал йўналишларини ҳисобга олган ҳолда тузилган. Ушбу замонавий йўналишлари нуқтаи назаридан, матн – кўп поғонали, мураккаб характерга эга тил бирлиги, мулоқотнинг асосий бирлиги ва ижтимоий таъсир этиш асбоби сифатида талқин этилади. Матн лингвистикасида тил ва маданият муносабатлари муҳим аҳамият касб этса, назарий грамматика эса тилнинг тузилиши ва универсалияларини когнитив, прагматик жиҳатдан талқин қилади. Бунда ижтимоий-маданий омил ва миллий дунё тасвири алоҳида ўрин эгаллайди, чунки маданий контекстни

назарда тутмаган ҳолда матн моҳиятини мукамал тушуниб бўлмайди, баъзи ҳолларда эса бунинг иложи ҳам бўлмайди.

Ушбу мажмуа янги педагогик техноогиялар ва тилшуносликнинг замонавий йўналишлари асосида тубдан янгиланишни илгари суради ҳамда тингловчиларнинг таълим бериш сифатини кўтариш мақсадида дастурда турли эффектив ва замонавий педагогик технологиялар ишлатилган.

Модулнинг мақсади ва вазифалари:

Фанни ўқитишдан мақсад – тингловчиларда коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модулининг методологик тамойиллари, асосий тушунча ва тамойиллари бўйича мутахассислик профилига мос билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш ва такомиллаштириш, ҳамда тингловчиларда матн билан ишлаш малакаларини шакллантириш ва матнни таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантиришдир.

Коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модулининг **асосий вазифалари** қуйидагилар:

- коммуникатив тилшунослик тушунчаси бўйича таянч назарий ва амалий билимларни шакллантириш;
- коммуникатив компетенция тамойилларини билиш;
- коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари бўйича тингловчиларнинг кўникмаларини янада такомиллаштириш;
- CEFR ва унинг доирасида 4 компетенция: лингвистик, социолингвистик, дискурсив ва стратегик компетенциялар;
- хорижий тилларни умумевропа ҳамда миллий стандартлар талаблари асосида ўқитишнинг лингвистик аспекти модули бўйича фойдаланиладиган анъанавий ва замонавий таҳлил методлари асосида лисоний ва маданий тузилмаларнинг ўзаро муносабатини аниқлаш ва таҳлил ўтказиш кўникмаларини шакллантириш;
- хорижий тилларни умумевропа ҳамда миллий стандартлар талаблари асосида ўқитишнинг лингвистик аспекти бўйича турли билимлар тузилмалари ва ахборотнинг акс этирилиши йўлларини ўрганишга қаратилган когнитив методларни амалда қўллаш олишни ўргатиш;
- хорижий тилларни умумевропа ҳамда миллий стандартлар талаблари

асосида ўқитишнинг лингвистик аспекти таркибида ётган концептуал аҳамиятга эга ахборотни, муаллиф интенцияларини (мақсад) тадқиқот асосида очиб бериш.

Хорижий тилларни умумевропа ҳамда миллий стандартлар талаблари асосида фонетик ва грамматик ҳодисалар, лингвистик атамалар, коммуникатив интенция (мақсад), коммуникация билан боғлиқ шарт-шароитлар, прагматик эффект ва коммуникация эффективлиги, прагматик, мақсадлар каби тушунчаларни ўрганишни назарда тутди.

Модул бўйича тингловчиларнинг билим, кўникма, малака ва компетенциясига қўйиладиган талаблар

Коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модули бўйича тингловчилар қуйидаги янги билим, кўникма, малака ҳамда компетенцияларга эга бўлишлари талаб этилади:

Тингловчи:

- коммуникатив тилшунослик тушунчасини;
- коммуникатив компетенция тамойилларини;
- CEFR ва унинг доирасида 4 компетенция: лингвистик, социолингвистик, дискурсив ва стратегик компетенцияларни;
- сўзлашув орқали коммуникатив компетенцияни ўргатишни;
- тинглаш орқали коммуникатив компетенцияни ўргатишни;
- ёзиш орқали коммуникатив компетенцияни ўргатишни;
- ўқиш орқали коммуникатив компетенцияни ўргатишни;
- коммуникатив грамматика ва коммуникатив лексикани;
- концептларини интерпретация қилиш ва ўқитишни;
- хорижий тилларни умумевропа ҳамда миллий стандартлар талаблари асосида ўқитишнинг лингвистик аспектининг маданий концептлар, лингвокультурема, маънонинг маданият билан боғлиқ бўлаги, маданий муҳим ахборот, лингвокультурологик майдон (поле), лингвокультурологик ҳолат, миллий дунё тасвири ҳақидаги *билимларга* эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модулининг асосий йўналишлари ва категорияларини англаш;
- коммуникатив тилшунослик модулининг методологик принциплари тамойиллари ва ёндашувларини фарқлаш;
- коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модулининг терминологик аппарати, қонуниятлари ва асосий тушунчаларини амалий жиҳатдан қўллаш;
- сўз ва унинг семантикаси, тузилиши, матн категориялари, фонетик ва фонологик назариялар: информативлик, модаллик категориялари, матн яхлитлиги ва тугалланганлиги категориялари, матнда ўрин-пайт категорияларини ўзаро фарқлаш;
- коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модули бўйича назарий мавзуларни ва эгалланган ахборотни амалиётда қўллаш малакаларини эгаллаши зарур;

Тингловчи:

- мавзуларни таҳлил методларини (лингвистик шарҳлаш, суперлинеар таҳлил методи, семантик, стилистик, концептуал таҳлил, сўз ва матн таҳлилининг статистик, инференция методи, матн таҳлилининг статистик методлари) билиш ва уларни ўқув жараёнида қўллаш;
- модуль бўйича эгалланган билим, кўникма ва малакаларни баҳолаш, хулосалар бериш, умумлаштириш ҳамда тадқиқотлар олиб бориш;
- модуль бўйича орттирилган малакаларни ўз илмий тадқиқот амалиётида қўллаш *компетенцияларига* эга бўлиши лозим.

Модульнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модули Чет тили ўқитишдаги замонавий методлар, тил компетенцияларини баҳолаш механизмлари, тилшуносликда тадқиқотлар олиб боришнинг тизимли таҳлили каби тилшуносликнинг йўналишлари билан ўзаро боғлиқ.

Мазкур модулни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланилади.

Хусусан, интерфаол методларнинг қуйидаги турларидан кенг фойдаланилади:

- гуруҳли музокаралар (group discussions);
- жамоа лойиҳалари (project work);
- жуфтликлар бўлиб топшириқларни бажариш (pair work);
- якка ҳолда маълум мавзу бўйича презентациялар қилиш (individual presentation);
- давра суҳбатлари ўтказиш (round-table discussion);
- инсерт техникаси (Insert technique);
- пинборд техникаси (Pinboard);
- кейс- стади (case-study);
- ақлий ҳужум методи (brainstorming).

Шунингдек, фанни ўқитишда замонавий ахборот технологияларидан ҳам кенг фойдаланилади, жумладан:

мультимедиа ёрдамида машғулотлар ташкил этиш;

Power Point дастури ёрдамида презентациялар ташкил қилиш, компьютерда тестлар ўтказиш.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар Коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари ўқув модули яратишни ўрганиш, амалда қўллаш ва баҳолашга доир касбий компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти

№	Модул мавзулари	Аудитория ўқув юклармаси		
		жами	жумладан	
			Назарий	Амалий машғулот
1.	Коммуникатив тилшунослик. コミュニケーション言語 Коммуникатив компетенция ва унинг тамойиллари	4	2	2

	コミュニケーションコンピテンシとその主義			
2.	Тил ўқитиш стандартларини ишлаб чиқиш асослари 教授法のスタンダードの作成基礎	4	2	2
3.	Япон тилини ўқитишнинг намунавий стандарти 日本語教授法の基礎スタンダード	4	2	2
4.	Япон тилини ўқитишнинг замонавий методлари 日本語教授法の現代方法	2		2
5.	Япон тилини ўқитишнинг замонавий кўникмалари 日本語教授法の現代コンピテンシ	4		4
	Жами:	18	6	12

Тема 1. コミュニケーション言語とコミュニケーションコンピテンシとその主義
Коммуникатив тилшунослик. Коммуникатив компетенция ва унинг таъмоиллари

Дарсинг мақсади: коммуникатив тилшунослик тушунчаси билан таништириш, коммуникатив компетенция тузулиши билан танишиш, коммуникатив компетенциянинг хусусиятларини аниқлашни ўргатиш.

Таянч иборалар: коммуникатив тилшунослик, компетенция, тил ўқитиш стандартлари

Асосий саволлар:

1. Коммуникатив тилшунослик бу нима?
2. Коммуникатив компетенция тузулиши
3. Коммуникатив компетенцияни хусусиятлари
4. Тил ўқитиш стандартлари тарихи

Асосий ўқув материалнинг қисқача баёни:

Коммуникатив компетенцияни шакллантириш
Алоқа олдиндан белгиланган мақсадга еришган тақдирда самарали бўлади ва унинг натижалари муайян вазиятда кутилади. Бизга юборилган оғзаки хабарлар ва унга ҳамроҳ бўлган оғзаки бўлмаган хатти-ҳаракатлар орқали биз ўзимизнинг коммуникатив ваколатимизни субъектив ҳис қиламиз.

Алоқа йўллари ижтимоийлашув жараёнида шаклланиши, ҳаётини тажриба орттириши ва шу сабабли шахсиятимизнинг чуқур сингиб кетган, барқарор равишда ажралмас мероси бўлиши мумкин. Улар, шунингдек, маълум бир шерикга бириктириш ва тайинланган касбий вазифани ҳал қилиш учун мақсадга мувофиқ равишда қўлланилиши мумкин.

Касбий фаолиятга самарали тайёргарлик кўриш учун хорижий бизнес шериги билан хорижий мамлакатда алоқа қилишнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиш керак. Мутахассис биринчи марта ўзини ўзи учун бегона бўлган ижтимоий муҳитда топганда, у ижтимоий-психологик дисадаптация ҳолатини ривожланиши мумкин. Кўпчилик чет тили, қадриятлар тизими, бошқа мамлакат аҳолисининг ҳаёти, урф-одатлари ва одатларига кўникиш билан боғлиқ қийинчиликларни яхши билади. Танани янги иқлимга ва одатий бўлмаган касалликларга, нотаниш озиқ-овқат ва сувга, кун тартибидаги ўзгаришларга ва кундалик ҳаётнинг бошқа жиҳатларига мослашиш каби қийин. Академик ва ҳақиқий оғзаки тил ўртасида сезиларли фарқ мавжуд. Гап шундаки, институтда талабалар ўрганаётган чет тили тўғри адабий тил ҳисобланади. Бу маълум бир мамлакат аҳолиси аслида гапирадиган тилдан сезиларли даражада фарқ қилади. Бундан ташқари, диалектлар ва ибораларни тушуниш қийин.

Бир қадрият тизимининг вакиллари бошқа, бегона, маданий муҳитга тушиб қолишлари, кўпинча уларни маданий шок деб номланган стрессли ҳолатга олиб келади. Америкалик ижтимоий психологлар маданият вакилларининг индивидуалистик қадриятлар тизими билан коллективизм қадриятлари устун бўлган маданий муҳитга мослашиш муаммосини тадқиқ қилдилар. Мослашув жараёнини юмшатишга ёрдам берадиган тадқиқотчилар томонидан ишлаб чиқилган тавсиялар қизиқиш уйғотмоқда.

Хусусан, Хитойга (коллективистик маданиятга ега мамлакат) келган америкалик (индивидуалистик қадриятларнинг егаси), кимдир билан ишбилармонлик алоқаларини ўрнатишдан олдин, аввал потенциал шерик қайси гуруҳга тегишли эканлигини ва унда ким етакчи эканлигини билиб олиши керак. Ўзингизнинг хатти-ҳаракатингизни ҳукм сураётган вазият ва атрофдагиларнинг хатти-ҳаракатлари билан уйғунлаштиришга доимо еътибор бериш тавсия етилади. Сабр-тоқатли бўлинг ва ишбилармонлик муносабатларининг тез бошланишини, яқин дўстликни кутманг. Ижтимоий мавқеингизга еътибор қаратиб, бошқаларга ҳурмат билан гапиринг ва ўзингизга нисбатан камтар бўлинг. Аксинча, Англия ёки АҚШга (индивидуалистик қадрият йўналишидаги мамлакатлар) келадиган коллективизм ва гуруҳ бирлиги юқори баҳоланадиган маданият вакили (Осиё ва Лотин Америкаси мамлакатлари), аввало, шахсий қарашларни ҳисобга олиши керак. ва шахснинг нуқтаи назари. Шахсий манфаатларни муҳокама қилишдан қўрқманг ва танқид қилишдан қўрқманг. Ўзингизни дўстона кайфиятдаги бир нечта юзаки намойишлар билан чеклаб қўйиб, тезда иштирок етинг. Ўзингизни шеригингизга ижобий томондан тақдим етинг ва унга муваффақиятларингиз ва ютуқларингиз ҳақида айтиб беринг. Шахсингизга бўлган алоҳида еътиборга умид қилманг, кимдир доим сизга ҳамроҳ бўлади деб ўйламанг.

Ишбилармонлик билан мулоқот қилиш кўникмаларини ривожлантирганда, шерик билан алоқа қилиш босқичларидан ўтишнинг ўзига хос хусусиятларига еътибор қаратиш лозим. Одатда улар қуйидагиларни ажратиб турадилар: бизнес алоқаларига тайёргарлик, алоқада бўлиш, асосий мавзунини муҳокама

қилиш, натижаларни аниқлаш ва алоқани яқунлаш.

Тайёргарлик - мулоқот мақсади, учрашув вақти ва жойини танлаш. Вазифаларни аниқланг: шерикни баҳоланг, маълумот олинг ёки узатинг, мотивлар ва қарорларга таъсир ўтказинг. Мулоқотни созланг, алоқа тактикасини (услубини) танланг.

Асосий мавзунини муҳокама қилиш - муаммо ва вазифаларга еътиборни қаратиш, мотивацион текширувларни ўтказиш, яъни. суҳбатдошнинг мотивлари ва манфаатларини тушуниш. Суҳбат мавзусига шерикнинг еътиборини жалб қилиш муҳимдир. Агар фикрлар хилма-хил бўлса, бунинг ортидан тортишувларнинг ривожланиши кузатилади.

Натижаларни ёзиб олиш - муҳокама қилинган масалалар бўйича қисқача маълумот бериш ва умумлаштириш.

Мулоқотни яқунлаш. Мулоқотни келажакда муносабатларни давом еттириш истиқболи қоладиган тарзда тугатиш керак. Алоқанинг сўнгги дақиқалари, сўнгги сўзлар, қараш, қўл сиқиш жуда муҳим. Баъзан улар бир неча соатлик суҳбат натижаларини идрок қилишни бутунлай ўзгартириши мумкин.

Ҳар биримиз турли хил одамлар билан турли хил йўллар билан мулоқот қиламиз. Бу сиз мулоқот қилаётган одамга ёки алоқа ҳолатига боғлиқ. Учрашувларимиз ва суҳбатларимиз таассуротларини турли йўллар билан тасвирлаймиз. "Мен ундан бутун қалбим билан сўрайман, сўрайман, унинг кўзларига қарайман, кизиқаман ва у жавобан нимадир деб минғирлайди ва сиз ундан бошқа ҳеч нарса олмайсиз." "Биз доим кафедра ўтирардик, гўё мен ўзим билан гаплашгандек едим, лекин у менга ҳатто икки сўз айтмади". "У менга доим буюртма беради, қандай қилишим кераклигини айтади, гўё у менинг қиз дўстим эмас, балки менинг онам". "Биз шу қадар ёқимли суҳбатлашдик, гўё шу уч йилдан бери ажралмаганмиз, у менга биродарга ўхшайди". Ушбу баёнотлардан кўришиб турибдики, алоқа бир неча хил бўлиши мумкин:

1) очик ёки ёпиқ. Биз ўз нуқтаи назаримизни, суҳбатдошимиз учун бирон нарсага бўлган муносабатимизни қандай аниқ ифода этишни хоҳламаслигимиз ёки билмаслигимиз сабабли, алоқа ёпиқ бўлиб чиқади, бизда мавжуд бўлган маълумотларни алмашиш мумкин эмас ёки хоҳламаймиз. Шу билан бирга, бошқа одам бизни тушунмайди ва биз билан алоқа қила олмайди. Баъзан у биз учун хушёқимлини ҳис қилмайди, у бизнинг нутқимиз ва биз гаплашаётган нарсаларни ёқтирмайди; яъни баъзан биз инсон билан мулоқот қилишни хоҳлаймиз, лекин у бундай қилмайди, у биздан ёпиқ. Бунга қарама-қарши бўлиб, одам хоҳлаганида ва ўз нуқтаи назарини тўлиқ ифода эта оладиган бўлса, суҳбатдошга очик мулоқот. Агар инсон бизга ёқимли бўлса ва биз унга ишонсак, бу содир бўлади.

2) Баъзан ёпиқ алоқа жуда ҳақли, масалан:

- агар сиз одам барибир сизни тушунмаслигини билсангиз (у билмайди ёки у нима ҳақида еканлиги тўғрисида хира тасаввурга ега), унда унга тушунтириш учун вақт ва куч сарфлаш бефойда; мавзунини иложи борича тезроқ "ёпиш" ва иккалангизга яқинроқ ва тушунарли бўлган нарсалар ҳақида гаплашишни бошлаш осонроқ;

- низоли вазиятларда сиз ўзингизнинг ҳис-туйғуларингизни ва

режаларингизни душманга очмаслигингиз керак, чунки сиз ўзингизни химоясиз ҳолатда топишингиз мумкин ва у бундан фойдаланади.

2) монолог ёки диалог шаклида. Сухбатнинг энг ёқимли ва самарали шакли сухбатдир, сухбатдошлар фикр алмашганда, маълумот алмашганда, режалар ва ғояларни билдирганда; у ҳолда улар бир-бирларидан зерикишмайди ва қизиқишмайди, янги нарсаларни ўрганишади ва муаммолар ўз ечимини топади. Агар сухбатдошлардан фақат биттаси бошқаларнинг гапиришига йўл қўймасдан гапирса, у ҳолда улар мурасага келмайдилар, балки боши берк кўчага кириб қоладилар. Аммо баъзи ҳолларда монолог оқланади: маърузада ёки нутқда, тингловчилар маърузачини диққат билан тинглаганларида ва шундан кейингина саволлар беришади. Ёки одам жуда хавотирга тушганда ёки кўрққанида, тўхтовсиз гапирганда ва сиз унинг гапини тўхтатмаслик кераклигини тушунсангиз, у шунчаки гаплашиши керак.

3) "вазиятга кўра" ёки "юрақдан юракка" (ролга асосланган ёки шахсий) мулоқот. Баъзи ҳолларда биз ўзимизни хоҳлаганимизча емас, балки вазият талаб қилгандай тутишга мажбур бўламиз, ҳис-туйғуларимизни тийиб, фикрларимизни билдирмай, ўзини тутишимиз ва муайян тарзда гаплашамиз. Масалан, мактабда сиз талаба бўлганингизда интизомга риоя қиласиз, тартибни ўрнатасиз, дарсларга қатнайсиз, билимларни ўрганасиз, уй вазифангизни бажарасиз - буларнинг барчаси талабанинг зарур фазилатлари. Уйда сиз ўзингизни еркинроқ ҳис қиласиз, лекин баъзида ўғил ёки қизнинг ролини бажараётганда сиз онангизга ошхонада ёрдам беришингиз ёки квартирани тозалашингиз керак. Бизнинг ролимиз уни ўзгартириш орқали хатти-ҳаракатларимизга таъсир қилади. Мактабдаги ўқитувчи қатъий ва талабчан, адолатли ва ҳамма нарсани билишга мажбур бўлади - бу ўқитувчилик касбининг хусусиятлари. Уйда у, албатта, она ва хотин сингари юмшоқроқ ва меҳрибонроқ. Дўстлар билан "юрақдан юракка" мулоқот қилиш, биз ўзимизни хоҳлаганимиздек еркин ва жиловсиз тутамиз. Бу мулоқотнинг энг ёқимли ва энг осон тури.

Вазифалар таклиф етилади:

1. "Молекулалар" машқлари.

Машқнинг мақсади: иштирокчиларни озод қилиш.

Йўриқнома: "Тасаввур қилайлик, биз ҳаммамиз атоммиз. Атомлар шунга ўхшаш (намойиш). Атомлар доимий равишда ҳаракатланиб, молекулаларга бирлашади. Молекуладаги атомлар сони ҳар хил бўлиши мумкин, бу мен қайси рақамга кўнғироқ қилишимга қараб белгиланади. Барчамиз ҳозирок тез ҳаракат қилишни бошлаймиз ва мен айтаман, масалан учта. Ва кейин атомлар ҳар бири учта атомдан иборат молекулаларга бирлашиши керак. Молекулалар шунга ўхшаш (намойиш). " Мумкин модификация: атомлар ва йиғилган молекулаларнинг ҳаракатланиш тезлиги атроф-муҳит ҳароратига боғлиқ. Агар тақдимотчи салбий ҳароратни чақирса, ҳаракат секинлашади ёки хатто тўхтайдди, кўтарилганда у тезлашади.

Машқ охирида сиз қуйидаги саволларни беришингиз мумкин:

- Сиз ўзингизни қандай ҳис қиляпсиз?

- Ҳамма хоҳлаганлари билан алоқа ўрнатдимиз?

2. "Автобус" машқлари

Машқнинг мақсади: оғзаки бўлмаган хатти-ҳаракатларнинг мослашувчанлигини машқ қилиш.

Иштирокчилар жуфтларга бўлинган. Кўрсатма қуйидагича: «Сиз энди автобусда йўловчисиз. "Қизил" сигналида автобус светофорда тўхтайдисиз. Тўсатдан яқинлашиб келаётган автобусда узоқ вақт давомида кўрмаган одамнингизни кўрасиз. Сиз у билан маълум бир жойда ва маълум бир вақтда учрашишни хоҳлайсиз. Автобуслар светофорда тўхтаб турганда сизнинг ихтиёрингизда бир дақиқа бор. Яшил сигнал Яшил сигналда ёнади ва автобуслар кетишади. " Оғзаки бўлмаган такрорлашдан сўнг тренинг иштирокчилари бир-бирларини қандай тушунишлари ҳақида маълумот алмашадилар. Оғзаки бўлмаган мулоқот профессионал ишлаш сифатига қандай таъсир қилишини муҳокама қилинг?»

3. "Бузилган телефон" машқлари

Машқнинг мақсади: оғзаки бўлмаган нутқ кўникмаларини такомиллаштириш; сўзсиз алоқа; шерикни оғзаки бўлмаган даражада тушуниш қобилияти. Залдан беш кишини танланг, улардан тўрттаси хонадан чиқиб кетади. Бешинчисига сиз матнни берасиз: «Отанинг 3 ўғли бор еди. Каттаси ақлли еди, ўртаси шунақа еди, кенжа ўғли ўзи емас еди ". У сўзсиз ушбу матнни тўртинчи шахсга, учинчисига, иккинчисига, сўнггра биринчисига кўрсатиши керак. Яхши ёд олиш учун биринчи шахс матнни бир неча марта айтиши мумкин. Сўнггра, охириги одамдан бошлаб, сиз ҳикоя матни нима ҳақида бўлганлигини сўрайсиз. Агар матн узатилган шахс уни тушунмаса, матнни такрорлашни сўрашингиз мумкин. Ҳикоячининг хабарни етказишда фойдаланган маъносини муҳокама қилиш. Биринчи навбатда тингловчи нимага ётибор берган. Тингловчилар мулоқотни қанчалик ўзгартириб, ертақдошга айланди. Мулоқотнинг аниқланган намуналари қандай қилиб бизнес алоқалари жараёнида ўзини намоён қилиши мумкин? Ахборотни идрок етиш ва узатишда салбий таъсирлардан сақланиш учун нимани ётиборга олиш керак?»

Мустақил иш топшириқлари:

1. Қуйидаги тушунчалар бўйича назарий билимларни амалиётда мустаҳкамлаш: коммуникатив методология, маданиятлараро ўзаро таъсир, ижтимоий-психологик бузуқлик.
2. турли хил алоқа стратегияларини кўриб чиқинг ва уларни амалда синаб кўриш
3. тингловчи ўтган маъруза бўйича тақдимот тайёрлаши керак

テーマ 2. 教授法のスタンダードの作成基礎 Тил ўқитиш стандартларини ишлаб чиқиш асослари

Дарснинг мақсади: тилларни ўқитишнинг халқаро стандартлари билан таништириш

Таянч иборалар: тил ўқитиш дунё стандартлари, стандартларни ишлаб чиқиши, JF стандарти

Асосий саволлар:

1. Дунёда қандай турдаги стандартлар мавжуд?
2. Ўзбекистон ва Япония стандартларининг афзалликлари нимада деб айта оласиз?
3. «JF стандарт дарахти» нимани ифодалайди?
4. «Can-do» жадвали нима учун ишлатилади?
5. JF стандарти бўйича коммуникатив тил фаолияти нимани ифодалайди?
6. Лингвистик компетенция қандай кўникмаларни талаб қилади?
7. Коммуникатив тил фаолияти бу ...

Асосий ўқув материалнинг қисқача баёни:

Чет давлатларда тилларни ўқитиш стандартлари

Ҳозирги замон глобаллашув шароитида ҳар қандай соҳа мутахассиси учун чет тилини (халқаро алоқа тили сифатида инглиз тилини) билиш зарурлиги масаласи айниқса долзарб бўлиб, бусиз халқаро миқёсда профессионал фаолиятни амалга ошириш мумкин эмас. Шу жумладан, халқаро миқёсдаги тенденциялар ёрқин бўлган академик соҳада ҳам чет тилини билиш керак бўлади. 1990 йилларнинг иккинчи ярмидан бошлаб дунёнинг барча мамлакатларида олий таълим тизимини ислоҳ қилиш жараёни бошланди, шу муносабат билан тил таълими соҳасида «Стандарт» атамасини тез-тез эшитиш мумкин.

Хорижий мамлакатларда, масалан, Америка Қўшма Штатларида, 1986-йилда, XXI асрнинг чет тилларини ўқитиш миллий стандартлари нашр этилган (National Standard for Foreign Language Learning in the 21st Century), Европада 2001-йилда Чет тилларини билишга оид умумевропа компетенцияси (Common European Framework of References, CEFR) ва 2010-йилда Японияда Халқаро Япон жамғармаси томонидан “Япон тили стандарти 2010”ни эълон қилади. (япон тилининг чет тили сифатида чет элда кенгайишини ривожлантириш ва кўллаб-қувватлаш мақсадида), шунингдек, Сан-до даражасидаги ваколатлар

сайти ишлаб чиқилиб, тақдим этилмоқда.

Ғарб мамлакатларида "стандарт" тушунчасига «стандарт дастур», «ўқув дастури», «ўқув курси», «дастур», «рамка» каби атамалар маъно жиҳатидан яқиндир.

Японияда «ўқиш курси», Америкада «стандарт», Европада «рамка» атамаси тез-тез ишлатилади, Ўзбекистонда эса уни «одатий дастур» сўзи билан аташ мумкин.

Профессор Хиратака (2007) фикрига кўра, «стандарт» - бу маълум бир тилни ўргатиш ва уни оммалаштириш билан боғлиқ бўлган ягона мақсадни англатувчи ғоя бўлиб, шу билан бирга маълум бир тилнинг муҳитини яратиш ва уни ўрганиш ҳамда стратегик мақсадларини ўз ичига олган зарур элементларнинг умумий асоси бўлиб хизмат қилади.

Профессор Мурасакибару (2007) «стандарт» атамасига қуйидагича таъриф беради:

«Норма, қоида сифатида, стандарт қуйидаги жиҳатларни белгилайдиган кенг қамровли қўлланма сифатида ишлайди:

- а) ўқувчилар интиладиган тил компетенциялари нимани ифодалайди;
- б) ўқитиш ва таълим жараёнини бошқаришда унга эришиш учун қандай муҳит яратилиши керак;
- в) бундай тил компетенцияни қандай баҳолаш керак».

Профессор Стривенснинг чет тилларини ўқитиш моделига мурожаат қилган ҳолда, Мурасакибару ХХР, Корея, шу жумладан Европа, Америка ва Австралиянинг тил таълим стандартларини қиёсий таҳлил қилади.

Профессор Мурасакибару таърифига кўра, «стандарт тилни ўрганиш ва ўқитиш бўйича тўлақонли қўлланма бўлиб, барча 12 омилларни ўз ичига олади, бу тил, тил таълими, тилга асосланган таълимнинг мақсади, сиёсати тушунчаларининг таърифи, шунингдек, таълим мазмунини баҳолаш усулларининг тавсифи, узоқ муддатли истиқболда ўқитувчилар малакасини ошириш ҳамда барқарор муҳит тизимини яратишга қаратилгандир.»

Профессор Ихигаши (2009), шунингдек, профессор Ито (2011) тадқиқотлари асосида ва «стандарт» тушунчасини унинг роли ва вазифалари бўйича ҳисобга олган ҳолда, стандартларни 3 турга бўлиш мумкин:

- Халқаро тил стандарти: бу эксплуатация қилишнинг ўзига хос доираси бўлиб, у бир ёки бир нечта турли мамлакатлар доирасидан чиқиб кетади ва шу билан маълум бир чет тилини ўрганиш мезонларини бирлаштиради. Ушбу тоифага «Чет тилини билишнинг умумевропа компетенцияси (CEFR)», шунингдек, япон тилини тарғиб қилиш ва қўллаб-қувватлаш учун Япония халқаро фонди томонидан ишлаб чиқилган «Япон тили стандарти 2010» киради.

- Миллий тил стандарти: тил таълими ва давлатнинг ички тил сиёсати сифатини ошириш мақсадида алоҳида давлат чегаралари билан чекланган маълум бир ғояни англатади. Ушбу тоифага Американинг АСТFL, Канада тилларини билиш даражасини баҳолаш тизими киради.

- Ички тил стандарти: маълум бир таълим муассасасига тегишли бўлади. Ушбу тоифаг Токио чет тиллари университетининг халқаро талабалар учун Япон тили марказида ишлаб чиқилган JLS стандарти киради.

Келтириб ўтилган фарқларга қарамай, халқаро ва миллий стандартларда умумий хусусиятларни кўриш мумкин:

- Чет тили бўйича билимларни баҳолаш коммуникатив компетенция кўрсаткичида амалга оширилади.

- Коммуникатив компетенцияни изчил ва ҳар томонлама тавсифи.

- Коммуникатив ҳаракат мақсадига эришишга йўналтирилган коммуникатив компетенциялар.

- Ўқитувчилар учун қўлланма моделига эмас, балки ўқувчиларнинг мулоқот қобилиятларини ривожлантиришга эътиборни қаратиш зарурлигини аниқлаш (яъни, ўқувчиларга йўналтирилган ёндашув).

Аmmo, агар биз стандартни унинг вазифалари ва роли бўйича кўриб чиқсак, одатий дастурнинг объектлари университетда чет тилини ўрганадиган талабалар билан чекланганлигини осонгина кўриш мумкин, яъни, у ички тил стандарти ҳисобланади.

Чет тиллар бўйича давлат стандарти турли хил дастурлар, ўқув режаси ва дарсликлар асосида фан бўйича таълим мазмунининг умумий қисмини аниқлаш ва чет тилларини ўқитишда дифференциацияни ривожлантириш учун асос яратишга мўлжалланган. Давлат стандарти таълим муассасаси туридан қатъи назар, чет тилларини ўқитиш мазмунининг мажбурий асосини ташкил этади. Давлат стандартини яратиш зарурати аниқдир, чунки у ёки бошқа турдаги таълим муассасасини тугатгандан сўнг талабаларга кўйиладиган талабларни бирлаштиришга, шунингдек, таълимнинг ҳар бир босқичида чет тилини билиш даражасини аниқлашга имкон беради.

Мамлакатимизда таълим стандартини ишлаб чиқиш Европа ҳамжамияти мамлакатларида қабул қилинган ҳужжатларга ўхшаш юқори даражадаги таълим ва ички ҳужжатларни ишлаб чиқишга ёрдам беради. Масалан, Буюк Британиянинг умумтаълим мактаблари учун давлат стандарти (National Curriculum)да ўрганилаётган мавзуларга мос келадиган бўлимлар мавжуд. Унда ўқув режаси (Curriculum)ни ишлаб чиқишга асосланган одатий ўқув дастури (syllabus) бўлган чет тиллари бўйича бўлим мавжуд. Буюк Британиянинг чет тиллари стандарти ўқитишнинг мақсади ва вазифаларини, шунингдек ўқитиш босқичи билан белгиланадиган тилни билиш даражасига

қўйиладиган талабларни шакллантиради; шунингдек, шарқий тилларни билиш даражасига қўйиладиган талаблар ҳам махсус белгилаб қўйилган.

Ҳар бир босқичда ушбу талаблар талабалар ўз қобилиятлари ва истакларига қараб эришишлари мумкин бўлган саккизта таълим даражасига (level) мос келадиган саккиз гуруҳга бўлинади; стандарт даражадан юқори бўлган энг юқори даража ҳам тақдим этилади. Шунингдек, стандартда намуна мавзулар, ўқувчилар дарс давомида қатнашадиган машғулотлар турлари ва ўзлаштириши қийин бўлган ўқувчилар билан ишлаш бўйича тавсиялар берилган.

Ўзбекистонда давлат таълим стандарти

УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

Давлат таълим стандартлари ўқувчи ва талабаларнинг чет тиллар бўйича билим ва тайёргарлик даражаларини белгилаб беради, ўқув режа ва дастурлар, дарсликлар, қўлланмаларни ишлаб чиқишда асос бўлиб хизмат қилади.

Чет тиллар бўйича давлат таълим стандартини ишлаб чиқишда қуйидаги меъёрий ва қонун ҳужжатлари асос қилиб олинди:

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси;

Бирлашган миллатлар ташкилотининг бола ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенцияси;

Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида», «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида»ги қонунлари;

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2012 йил 10 декабрдаги ПҚ-1875-сон қарори;

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Умумий ўрта таълим давлат стандартларини тасдиқлаш тўғрисида» 1999 йил 16 августдаги 390-сон ва «Ўрта махсус таълим давлат стандартларини тасдиқлаш тўғрисида» 2000 йил 16 октябрдаги 400-сон қарорлари;

— O`z DSt 1.0:1998. Ўзбекистон Республикаси давлат стандартлаштириш тизими. Асосий қоидалар;

— O`z DSt 1.1:1992. Ўзбекистон стандартлаштириш тизими. Давлат стандартларини ишлаб чиқиш, келишиш, тасдиқлаш ва давлат рўйхатидан ўтказиш тартиби;

— O`z DSt 1.9:1995. Ўзбекистон Республикаси стандартлаштириш давлат тизими. Тармоқ стандартларини ишлаб чиқиш, келишиб олиш, тасдиқлаш ва рўйхатга олиш тартиби;

— O`z DSt 1157:2008. Ҳужжатларни унификациялаштириш тизими. Ташкилий-фармойиш ҳужжатлар тизими. Ҳужжатларни расмийлаштиришга бўлган талаблар.

Ўзбекистон Республикаси узлуксиз таълим тизимида Давлат таълим

стандартларига асосланган ҳолда чет тилини ўрганиш қуйидаги босқичларда амалга оширилади:

Таълим босқичи	Битирувчилар	Умумевропа халқаро стандарти даражалари	Даража номланиши
Умумий ўрта таълим	Бошланғич синф (4-синф) битирувчилари	A 1	Чет тилини ўрганишнинг бошланғич даражаси
	9-синф битирувчилари	A 2	Чет тилини ўрганишнинг таянч даражаси
	Чет тиллар чуқурлаштириб ўқитиладиган ихтисослаштирилган мактабларнинг 9-синф битирувчилари	A 2+	Чет тилини ўрганишнинг кучайтирилган таянч даражаси
Ўрта махсус ва касб-хунар таълими	Чет тилларга ихтисослашмаган академик лицейлар битирувчилари	B 1	Чет тилини ўрганишнинг мустақил бошланғич даражаси
	Касб-хунар коллежлари битирувчилари		
Ўрта махсус ва касб-хунар таълими	Чет тилларга ихтисослашган академик лицейлар битирувчилари (иккинчи чет тили)	B 1+	Чет тилини ўрганишнинг кучайтирилган мустақил бошланғич даражаси
	Чет тилларга ихтисослашган академик лицейлар битирувчилари		
Олий таълим	Олий таълим муассасаларининг ихтисослиги чет тили бўлмаган факультетлари бакалавриат босқичи битирувчилари	B 2	Чет тилини ўрганишнинг мустақил мулоқот даражаси
	Олий таълим муассасаларининг ихтисослиги чет тили		

Таълим босқичи	Битирувчилар	Умумевропа халқаро стандарти даражалари	Даража номланиши
	бўлмаган факультетлари магистратура босқичи битирувчилари		
	Олий таълим муассасаларининг ихтисослиги чет тили бўлган факультетлари бакалаврият босқичи битирувчилари (иккинчи чет тили)		
	Олий таълим муассасаларининг ихтисослиги чет тили бўлган факультетлари бакалаврият босқичи битирувчилари	C1	Чет тилини ўрганишнинг эркин мулоқот даражаси
	Олий таълим муассасаларининг ихтисослиги чет тили бўлган факультетлари магистратура босқичи битирувчилари		

Мазкур стандарт асосида чет (инглиз, француз, немис ва бошқа тиллар) тиллари бўйича таълим муассасаси хусусиятларини инобатга олган ҳолда давлат аттестацияси учун назорат-баҳолаш кўрсаткичлари, ўқув дастурлар ишлаб чиқиладиган ва тегишли вазирликларнинг буйруқлари билан тасдиқланади.

ДАВЛАТ ТАЪЛИМ СТАНДАРТИНИНГ ТУЗИЛИШИ

Чет тиллар бўйича узлуксиз таълим учун давлат таълим стандарти куйидагиларни белгилаб беради:

ўқув фанининг мақсад ва вазифалари;
 чет тилини ўқитиш ва ўрганишнинг мазмуни;
 таълимнинг барча босқичларида таълим муассасалари битирувчиларининг мажбурий тайёргарлик даражаларига қўйиладиган талаблар.

ЎҚУВ ФАНИНИНГ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ

Ўзбекистон Республикасида таълимнинг барча босқичларида чет тилини ўқитишнинг асосий мақсади ўрганувчиларнинг кўп маданиятли

дунёда кундалик, илмий ва касбга оид соҳаларда фаолият олиб бориши учун чет тилида коммуникатив компетенциясини шакллантиришдан иборат.

Чет тили коммуникатив компетенцияси – ўрганилаётган чет тили бўйича эгаллаган билим, кўникма ва малакаларни мулоқот жараёнида қўллаш қобилиятидир.

Ушбу ҳужжатда компетенциялар қуйидаги гуруҳларга ажратилади:

Лингвистик компетенция тил материали (фонетика, лексика, грамматика) ҳақида билимлар ва нутқ фаолияти турлари (тинглаш, гапириш, ўқиш ва ёзиш) бўйича кўникмаларни эгаллашни назарда тутади.

Социолингвистик компетенция сўзловчининг бирор бир нутқий вазият, коммуникатив мақсад ва хоҳиш-истагидан келиб чиққан ҳолда керакли лингвистик шакл, ифода усулини танлаш имконини яратади. Социолингвистик компетенция ижтимоий-маданий компетенцияни ўз ичига олиб, аутентик нутқнинг миллий хусусиятларини: ўзи яшаётган мамлакатнинг урф-одатлари, қадриятлари, маросимлари ва бошқа миллий-маданий хусусиятларни билиш ҳамда тили ўрганилаётган мамлакат билан таққослаган ҳолда тақдим эта олиш қобилиятини кўзда тутади.

Прагматик компетенция ўрганилаётган чет тилида коммуникатив вазиятда тушунмовчиликлар пайдо бўлганда такроран сўраш, узр сўраш ва ҳоказолар орқали мураккаб вазиятлардан чиқиб кета олиш қобилиятини назарда тутади. Мазкур стандартда дискурс компетенцияси прагматик компетенция таркибига киритилди. Мазкур компетенция оғзаки ёки ёзма нутқда фикрларни тегишли тил воситалари орқали ифодалашни назарда тутади. Дискурс компетенцияси оғзаки ёки ёзма нутқдаги изчилликни таъминлашда лингвистик сигналларни тушуниш ва интерпретация қилиш кўникмаларини назарда тутади.

ТАЪЛИМ МАЗМУНИ

Таълим мазмуни умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълимнинг фанлар бўйича ўқув дастурларига киритилган мавзулардан иборат. Ўқув материали таълимнинг барча турларида узвийлик, узлуксизлик ва даврийликни таъминлайди.

Ҳар бир таълим босқичида мазкур стандарт мазмунидан келиб чиққан ҳолда ўқув дастурлари ва дарсликлар ишлаб чиқишда минимум сифатида фойдаланилади.

БИТИРУВЧИЛАР ЭГАЛЛАГАН БИЛИМ, КЎНИКМА ВА МАЛАКА ДАРАЖАЛАРИГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР

Битирувчиларнинг чет тиллар бўйича эгаллаган билим, кўникма ва малака даражаларига қўйиладиган талаблар таълим мазмунига мувофиқ ишлаб чиқилган, умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим бўйича узвий бўлиб, нутқ кўникма ва малакаларнинг дескрипторлари «can do» мазмунида тасвирланган ҳамда керакли жойларда грамматика, лексика,

фонетика ва орфография билан тўлдирилган. Халқаро стандартларга мослаштириш мақсадида нутқ кўникма ва малакаларнинг дескрипторлари чет тилларни билишнинг умумевропа тизимига ўзаро боғлиқ ҳолда олинди ҳамда улар содда ва тушунарли шаклда берилди. Битирувчилар эгаллаган билим, кўникма ва малака даражаларига қўйиладиган талаблардан келиб чиқиб, дескрипторлар

— ҳар бир даражани тўлиқ эгалланганликни таъминлаш учун таълимнинг барча босқичида ўқув дастурлари ва дарсликларни ишлаб чиқишда тузувчилар томонидан инобатга олинishi,

— Ўзбекистон Республикасида таълимнинг барча босқичлари битирувчиларининг давлат аттестацияси учун баҳолаш мезонларини ишлаб чиқишда назарда тутилиши лозим.

Японияда тил ўқитиш стандарти (JFS)

Япон тилини ўқитиш стандарти (JF стандарти) чет тилларини ўқитишнинг Европа усулларида қўлланиладиган CEFR тизимига асосланган. CEFR (Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment - Умумий Европа чет тилини билиш даражаси компетенцияси: ўрганиш, ўқитиш, баҳолаш) - Европа Кенгашида қабул қилинган стандартдир. Лойиҳа 2001 йилда ташкил этилганидан буён нафақат Европада, балки дунёнинг бошқа мамлакатларида ҳам эътиборни тортди ва унинг стандартлари дунёда кенг тарқалган тилларда қўлланилган. JF стандарти CEFR асосида яратилган ва япон тилини ўқитиш соҳасида ўз ривожланишини давом эттирмоқда. Ушбу стандарт ўқувчига ўзининг япон тили даражасини билиш имкониятини беради (япон тилини билиш даражасини мустақил равишда назорат қилиш имконини беради).

JF Стандарт То Can-do операторлари ёрдамида даражаларни намоиш этади

Баҳолаш тизими сифатида ҳар бир дарс охирида ўқувчилар қандай билим ва кўникмаларга эга бўлиши кераклигини аниқлаб берадиган «Can-do» жадвалларидан фойдаланилади.

JF стандарт даражалари қайси грамматикани билиш ёки қанча сўз ёки иероглиф билишга боғлиқ эмас, балки япон тили ёрдамида қандай вазифаларни бажара олишга боғлиқ.

«Мен қила оламан ...» сўзлари билан бошланадиган ушбу «Can-do», вазифаларни бажара олиш қобилиятини тавсифлайди ва А1 дан С2 гача бўлган олти даражага бўлинади.

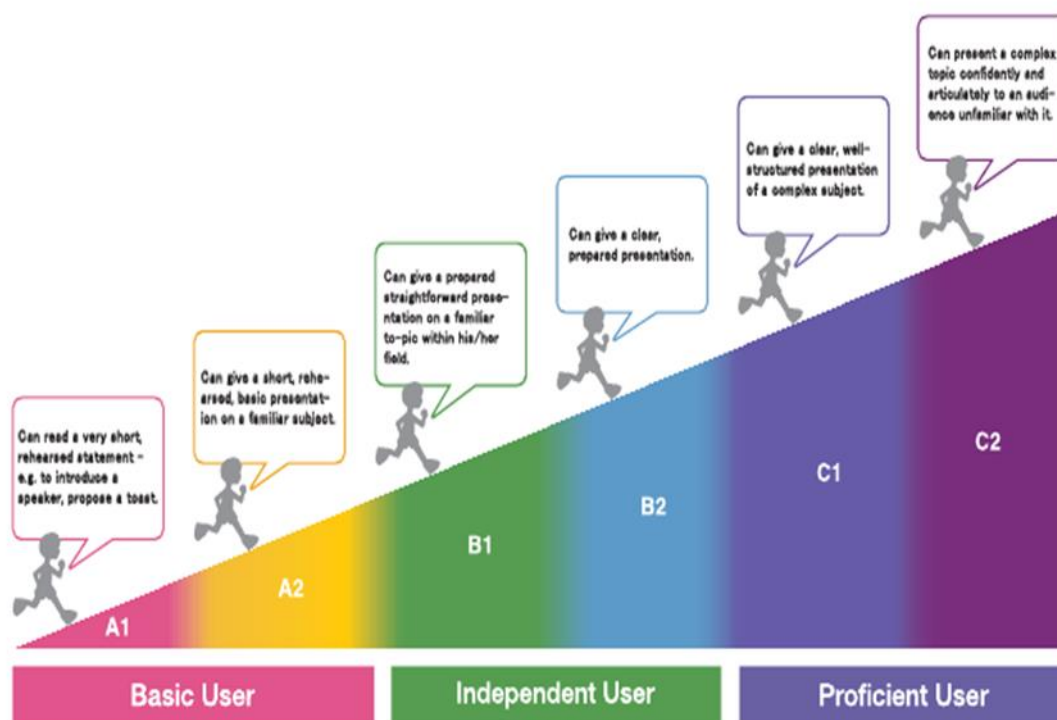
Ушбу олти даражалар CEFRда ишлатиладиган даражаларга ўхшашдир, шунинг учун бошқа тиллар учун ишлатиладиган даражалар ёрдамида ўқувчи ўзининг япон тили даражасини билиши мумкин.

JF Стандарт «CEFR Can-dos» ва «JF Standard Can-dos» дан иборат.

«CEFR Can-dos» кўп мақсадга эга мавҳум тавсифловчи, «JF Standard Can-dos» эса япон тилида фойдаланадиган вазиятлар билан боғлиқ амалий ҳаракатлар мисолидир.

Таълимнинг ушбу «Can do» мақсадларини белгилаш орқали, ўқувчи ўз билимларини ҳақиқий мулоқотга йўналтирилган қилиб режалаштириши мумкин.

Six levels of “Can-do”

Ҳар бир даражадаги «Can do» грамматика, сўз бойлиги ва иероглиф каби билимлар миқдоридан кўра ўқувчи нима қила олиши ҳамда қайсидир босқичда эга бўлган тилшунослик компетенциясини намоиш этади. «Can do» ёрдамида япон тилини билиш ва ўрганиш мақсадларини тушуниб олиш ва баҳам кўриш мумкин.

JF стандарти, CEFR сингари, умр бўйи ўрганиш асосига таянади. Умрбод ўқишни қўллаб-қувватлаш усули сифатида портфолиодан фойдаланишни таклиф қиланади.

Портфолио ўқув жараёни ва ўқишдаги ютуқларини ўқувчи эҳтиёжлари ва ўқув мақсадларига мувофиқ равишда эркин қайд этиш ва сақлашга имкон беради.

JF Стандарт куйидаги учта элементдан ташкил топган портфолиони тақдим этади:

- 1) баҳолаш жадвали;
- 2) тилшунослик ва маданий тажрибаларни қайд этиш;
- 3) ўқув натижалари

2010-йилда «Япония Фондинг стандарт дарахти (JFスタンダードの木)» илк бора нашр этилиб, унда куйидаги параметрлар ўзаро боғланган: тил билан алоқа, тил компетенцияси ва тил фаолияти.

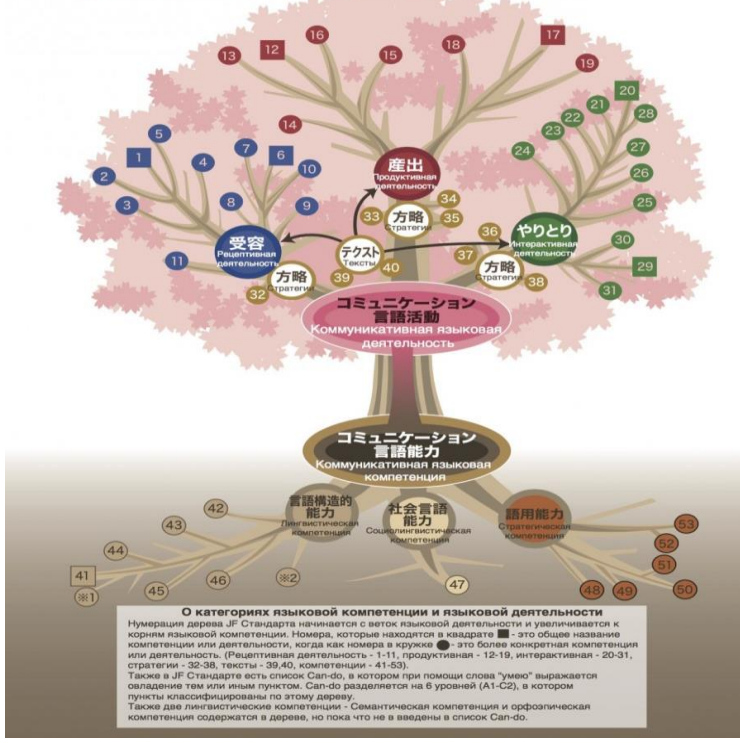
Дарахтнинг новдалари бўлиниб, гуллар ҳосил қилган қисми, ўзига хос коммуникатив лингвистик фаолиятни намоиш этувчи рецептив, самарали ва интерактив каби қисмларга бўлинган.

Дарахт шохлари билан ифодаланган «Can do» коммуникатив тил фаолиятининг намуналари ҳисобланади.

Илдизлар япон тили билимларига мос келадиган коммуникатив тил компетенцияларини, масалан, японча иероглифлар, сўз бойлиги, грамматика ва бошқаларни билиш кабиларни кўрсатиб беради ва улар коммуникатив тил фаолиятини қўллаб-қувватлайди.

JF Стандарт дарахтига қараб, ўқувчи қандай коммуникатив тил фаолияти ўзининг ўқув мақсади эканлигини ва қайси коммуникатив тил компетенциялари бундай фаолиятни қўллаб-қувватлашини кўриши мумкин.

JF日本語教育スタンダード 2010
JFスタンダードの木

コミュニケーション言語能力とコミュニケーション言語活動のカテゴリー

(Коммуникативная языковая компетенция) (Коммуникативная языковая деятельность)

コミュニケーション言語活動		Коммуникативная языковая деятельность	
産出 Продуктивная деятельность			
活動 活動性			
12 話すこと全般 話術	13 経験や物語を語る	14 論述する	15 公共アナウンスをする
16 講演やプレゼンテーションをする	17 書くこと全般 書術	18 作文を書く	19 レポートや記事を書く
方略 戦略			
20 表現方法を考える	21 (表現できないことを)他の方法で補う	22 自分の発話をモニターする	
23 計画を立てる	24 補償手段を用いる	25 校正と編集	
受容 Рецептивная деятельность			
活動 活動性			
1 聞くこと全般 聴取	2 母語話者同士の会話	3 講演やプレゼンテーション	4 指示やアナウンス
5 音声メディア	6 読むこと全般 読取	7 手紙やメール	8 必要な情報
9 情報や要点	10 説明を読む	11 テレビや映画	
方略 戦略			
26 意図を推測する			
27 仮定を構築する			
やりとり Интерактивная деятельность			
活動 活動性			
20 口頭でのやりとり	21 母語話者とのやりとり	22 社会的なやりとり	23 インフォーマルなやりとり
24 フォーマルなやりとり	25 共同作業	26 店や公共機関	27 情報交換
28 インタビュー	29 文書でのやりとり	30 手紙やメール	31 申請書類
方略 戦略			
32 発言権を取る			
33 議論の展開に協力			
34 説明を求める			
テキスト Тексты			
35 メモやノート			
36 要約したり書き写したり			
コミュニケーション言語能力 Коммуникативная языковая компетенция			
言語構造的な能力 Лингвистическая компетенция			
41 使える言語の範囲	42 使用言語領域	43 語彙の使いこなし	44 文法的正確さ
45 意味的能力	46 読字能力	47 音素の把握	48 正書法の把握
社会言語能力 Социolingвистическая компетенция			
49 社会言語的な適切さ			
語用能力 Стратегическая компетенция			
ディスコース能力 対話的言語能力			
50 柔軟性	51 発言権	52 話題の展開	53 一貫性と結束性
54 機能的な能力	55 話しことばの流暢さ	56 叙述の正確さ	

Япон мактабларида чет тилини ўқитишнинг замонавий технологияси

Ҳозирги вақтда Японияда компетенцияга асосланган таълим моделини амалга оширишда турли хил ёндашувлар мавжуд, улар, айниқса, олий таълим тизими учун фаол равишда ишлаб чиқилмоқда, аммо улар мактаб таълими тизимида ҳали етарли даражада намоён этилмаган. Сўнгги бир неча йил ичида мактабларда амалиёт моделини татбиқ этишга уринишлардан бири «Япониянинг Халқаро маданий форуми» (Токио шаҳри) томонидан Япониянинг ўрта мактабида рус тилини чет тили сифатида ўқитиш мисолида амалга оширилди. Японияда чет тилини ўқитишнинг замонавий стандартига мувофиқ, таълимнинг асосий ғояси: «Бошқаларни англаш, ўзликни англаш,

алоқаларни ўрнатиш» тезисидир. Таълимнинг асосий мақсадлари сифатида: - турли мамлакатларнинг чет тиллари ва маданиятини ўрганиш орқали талабаларда умуминсоний кадрларни ривожлантириш ва ХХІ аср глобал жамиятида ўзини тутиш кўникмаларини шакллантириш; - ўқувчиларда бағрикенглик, меҳр-оқибат, атрофдагиларга ҳурмат туйғуси, ўзини ўзи кадрлаш қобилияти, мустақиллик, ўзини ўзи таъминлаш ва ўзини ўзи кадрлаш туйғусини, шунингдек ижодкорликни, фикрлашнинг мослашувчанлигини ва масъулиятни ҳис қилишни тарбиялаш; - нафақат тилни ўзлаштиришни, балки бошқалар билан муносабатларни ўрнатиш ва янги жамият куриш учун зарур бўлган фазилатларини эгаллашни ўрганиш келтирилган.

Юқоридаги таълим ғоялари ва мақсадларига асосланиб, ўрганиш мақсади учта соҳада - тил, маданият ва глобал жамиятда умумий коммуникатив компетенцияларни эгаллашни ўз ичига олади. Ҳар бир сектор, ўз навбатида, хусусий компетенцияларга бўлинади: тушуниш, кўникма ва алоқа.

Тушуниш компетенцияси ўқувчилар нимани тушунишлари ва қандай билимларга эга бўлишлари кераклигини тавсифлайди.

Кўникма компетенцияси ўқувчилар эгаллаши керак бўлган кўникмаларни, жумладан фикрлаш ва баҳолаш қобилиятини, амалий кўникмаларни ва улар қандай ифодаланиши тавсифлайди.

Алоқа компетенцияси бошқалар билан қандай муносабатларни ўрнатишни тасвирлайди.

Ҳозирги вақтда Японияда «Малака» ва «Тушуниш» компетенцияларига асосланган «Can do» ёндашуви кенг тарқалган, аммо у ҳали «Алоқа» компетенциясини ривожлантиришга етарлича эътибор қаратилмаган.

Юқорида айтиб ўтилган хусусий компетенцияларни мустаҳкамлаш учун ўзаро таъсирнинг учта тури ўрнатилган:

- ўқув жараёнининг марказий бўғини бўлган талабаларнинг шахсий қизиқишлари, мотивацияси, ўзини тутиши ва ўрганиш услуби билан боғлиқлиги;

- дарснинг предметли мазмунининг илгари олинган билим ва шахсий тажриба билан, шунингдек ҳозирги пайтда ўрганилаётган бошқа мавзулар мазмуни билан боғлиқлиги;

- мактабдан ташқарига чиққанда, таълим фаолиятининг реал дунё билан боғлиқлиги.

Чет тили дарслари учун ўқув дастурини тузишда анъанавий равишда ўқувчиларга қайси грамматика ва қандай луғат ўргатилишини кўрсатадиган мақсадлар қўйилган. Бироқ, бу ҳолда ўқув дастурининг охирида, талабалар чет тилидан фойдаланиб қандай мулоқот ҳаракатларини амалга ошириши

мумкинлигини аниқлаш жуда қийин. Агар биз ўқув мақсадларини «Мен биламан ... », «Мен қила оламан ... » тезислари шаклида шакллантирсак ва компетенцияларнинг ўзига хос кўрсаткичларини ва уларни ўлчаш усулларини олдиндан белгилаб олсак, ўқувчилар ўқув натижаларини ўзлари ҳис этишади ҳамда бу ўқиш мотивациясини оширишга ёрдам беради.

Таълим мавзуларини ва уларни ўзлаштириш кўрсаткичларини олдиндан ишлаб чиқиш, шунингдек уларни мураккаблик даражаларига кўра ажратиб олиш ўқувчиларнинг индивидуал хусусиятларига қараб ўқув жараёнини осонгина фарқлаш мумкин бўлади.

Мулоқот қобилиятининг кўрсаткичлари материални тақдим этиш тартибини кўрсатмайди, уларнинг барчасини машғулотга киритиш шарт эмас. Тилни билишнинг ҳар бир мавзуси, ҳар бир даражаси ўқув мақсадлари сифатида белгиланиши тавсия этилган ҳар бир тематик бўлим, тил билиш даражасининг ҳар бир даражаси учун одатий мисолларнинг бир қисмидир. Ўқитувчи дарснинг мазмунига, ўқувчиларнинг қизиқишларига, уларнинг тилни билиш даражасига қараб, мақсадга мувофиқ кўрсаткичларни киритади, шунингдек ўз ихтиёри билан янгиларини ҳам қўшади. Мулоқот қобилияти кўрсаткичлари (мен нима қила оламан)ни тилни билиш кўрсаткичлари билан биргаликда ишлатилиши керак (мен қай даражада қила оламан).

Шундай қилиб, тилни билиш қобилиятининг 4 даражаси мавжуд:

1-даража – ўқувчи ўрганилган асосий сўзлар ва иборалар ёрдамида оддий тил вазифаларини бажариши мумкин;

2-даража - ўқувчи ўрганилган сўзлар ва иборалар ёрдамида тахмин қилинадиган тил фаолиятини амалга ошириши мумкин;

3-даража - ўқувчи кутилмаган вазиятда ҳам ташқи ёрдам воситасида тил ҳаракатларини бажара олади;

4-даража - ўқувчи олдиндан айтиб бўлмайдиган вазиятларда тилдан ижодий фойдаланиши ва мураккаб тил фаолиятини амалга ошириши мумкин.

Белгиланган даражалар алоқа назариясида ишлатиладиган учта алоқа усуллари асосида шаклланади: шахслараро, изоҳловчи ва тақдимот. Тил кўникмаларининг асосий турлари - гапириш, тинглаш, ёзиш ва ўқиш уларнинг ичига киради.

Мустақил иш топшириқлари:

1. Ўзбекистон ва Япония стандартларининг ўхшаш ва фарқли томонларни гапириб бериш;

3. «JF стандарт дарахти» нимани ифодалайди?

4. «Can-do» жадвали изоҳлаб бериш

Япон тилини ўқитишнинг намунавий стандарти

Дарснинг мақсади: япон тилини ўқитиш стандартлари тизими (JF стандарти), япон тилини ўқитишнинг замонавий усуллари, ARCS моделининг 4 босқичи, Жон Келлернинг таълимотига кўра, «ахборот бўшлиғи (information gap)» усули (ахборот етишмаслиғи)

Таянч иборалар: JF стандарти, «Japan Foundation Standard Tree», мотивация ўрни, ARCS модели

Асосий саволлар:

1. JF стандартининг тузилишини тушунтиринг.
2. ARCS модели ўқитиш жараёнида нималарни ўз ичига олади?
3. «Стандарт дарахт» да берилган «Коммуникатив тил компетенцияси» нимани англатади ва у қандай маълумотларни ўз ичига олади?

Асосий ўқув материалнинг қисқача баёни:

Япон тили дунёдаги ўрганилиши энг қийин чет тилларидан бири ҳисобланади. Бу япон иероглиф ёзувини, грамматик қоидаларини, кўп сонли синоним ва омонимларни ўз ичига олган тилнинг лексик таркибини, талаффуз хусусиятлари ва турли хил нутқ услубларини ўзлаштиришдаги қийинчиликлар билан боғлиқ.

Ҳозирги даврда, ҳар қандай чет тилини ўрганишда алоқа ҳамда ўша тилда мулоқот қилиш биринчи ўринга чиққанда, япон тилини чет элда ўрганилишини тарғиб қилишни мақсад қилган Япония жамғармаси «Ўзаро тушуниш учун япон тили» моҳияти асосини ва япон тилини ўқитиш стандартлари тизимини ишлаб чиқди. Япон тилини ўқитиш стандартлари тизими (Япония жамғармаси стандарти) Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR) – чет тилини билишнинг умумевропа компетенцияси тизими асосида яратилган бўлиб, чет тилларини ўқитишнинг Европа услубларида ўрганиш, ўқитиш, баҳолаш учун қўлланилади.

CEFR - Европа Кенгаши томонидан қабул қилинган ва уйғунлаштирилган стандарт. Лойиҳа 2001 йилда ташкил этилганидан бери нафақат Европада, балки бутун дунёда эътиборни ўзига тортди ва унинг меъёрлари ҳар бир кенг тарқалган тилда қўлланилди. JF стандарти CEFR асосида яратилган ва ҳозирги кунга қадар япон тилини ўқитиш соҳасини жорий этиш ва ривожлантиришни давом эттирмоқда.

J F スタンダード муаллифлари уларни амалга оширган лойиҳа барча

Ўқитувчилар ва ўқувчиларга япон тилини билиш даражасини аниқлаш ва баҳолашга, тилларни ўрганиш мақсадларига мувофиқ дастурларни тузиш ва ушбу мақсадларга муваффақиятли эришиш учун имкон беришига аминдирлар.

Ушбу стандарт ўқувчиларга нафақат япон тилини билиш даражасини баҳолаш, балки япон тилини эгаллаш жараёнини мустақил равишда назорат қилиш имкониятини беради. 2010- йилда илк бора «Япония Фонди Стандартлар дарахти» (JF スタンダードの木) биринчи марта нашр этилган бўлиб, унда қуйидаги асосий параметрлар ўзаро боғлиқдир: коммуникатив тил фаолияти ва коммуникатив тил компетенцияси. Коммуникатив лингвистик фаолият (кейинги ўринларда лингвистик фаолият) ўз навбатида учта катта блокга бўлинади: идрок этиш (ўқиш ва тинглаш), такрор ишлаб чиқариш (нутқ, монолог ва ёзиш) ва ўзаро таъсир (диалог ва ёзишмалар). Лингвистик фаолиятни қўллаб-қувватловчи «дарахтда» илдиз сифатида ифодаланган коммуникатив лингвистик компетенция (кейинги ўринларда лингвистик компетенция) ҳам уч қисмдан иборат:

- фундаментал лингвистик компетенциялар (луғат, грамматика, фонетика (талаффуз) ва имло);

- социолингвистик компетенциялар (вазиятни ва суҳбатдош билан муносабатларни ҳисобга олган ҳолда тилдан фойдаланиш);

- прагматик компетенциялар (тегишли тил конструкцияларидан фойдаланишнинг роли ва мақсадларини тушуниб, нутқ қобиляти - суҳбат ўтказиш ва функционаллик имконияти).

Бундан ташқари, лингвистик фаолият ва лингвистик компетенция жуда кўп сонли «шаҳобчалар» ёки тоифаларга эга бўлади, масалан: грамматик аниқлик, маърузалар ва тақдимотлар ташкил қилиш, она тилида сўзлашувчиларнинг суҳбатини тушуниш ва ҳк. Тилдан фойдаланиш билан боғлиқ ҳар қандай вазиятда тилшунослик ва лингвистик фаолият бир-бири билан чамбарчас боғлиқ ва кўпинча бир-бирига боғлиқ бўлиши муҳимдир.

1989 йилда Япония Фонди томонидан Халқаро япон тили марказини очилганлиги сабабли ҳар йили чет эл япон тили ўқитувчилари учун турли хил ўқув амалиётлари ўтказилади. Бундай ўқув амалиётларида қатнашиш нафақат япон тилини ўқитишнинг янги усуллариини ўзлаштириш ва япон тилини билиш даражасини ошириш нуқтаи назаридан фойдалидир, балки япон маданиятига янгича назар билан қараш, кейинги тадқиқотлар учун қизиқарли материаллар тўплаш, шунингдек, синфда қўшимча маданий материал сифатида фойдаланиш учун янги билимлар, Япония ва японлар ҳақида қизиқарли маълумотларни олиб келиш мумкин.

1992 йилда Марказда ўқитувчиларга дарс бериш учун асос қилиб олинган япон тилини ўқитиш методикаси бўйича «Чет эл ўқитувчилари учун

япон тилини ўқитиш усули» (外国人教師のための日本語教授法) дарслиги яратилди. Вақт ўтиши билан японлар ҳамда чет эллик ўқитувчилар томонида н ўқитиш бўйича қарашлар ўзгарди, ушбу мавзу бўйича турли тадқиқотлар давом этди, шунинг учун ўқув амалиётнинг шакли ва мазмуни ўзгариб кетди.

Ҳозирги кунда Халқаро япон тили марказида яқин орада нашр этилган, 14 та китобдан ташкил топган (日本語教授法シリーズ) китоблар туркуми асос қилиб олинган. 14 қўлланманинг ҳар бири япон тилини ўқитишнинг қайсидир аспектига, масалан: луғат, нутқ, грамматика, тинглаш, ўқиш, талаффуз, ёзиш, япон ҳақиқатлари ва япон маданияти, бошланғич ва юқори даражаларда дарс ўтиш, дарсларни ташкил этиш учун материаллар ва таълимда ўқитувчининг роли, ўқитишда талабалар билимини баҳолаш тизими, ўқув қўлланмаларини яратиш ва ниҳоят япон тилини ўқитиш методикасини қайта кўриб чиқиш ва такомиллаштириш каби жиҳатларига қаратилган.

Вақт ўтиши билан японлар ҳамда чет эллик ўқитувчилар томонидан ўқитиш бўйича қарашлар ўзгарди, ушбу мавзу бўйича турли тадқиқотлар давом этди, шунинг учун амалиёт шакли ва мазмуни ўзгариб кетди.

Японларнинг фикрига кўра, мулоқот кўникмаларини япон тилини ўрганишнинг дастлабки босқичида қуйидаги схема бўйича дарс қуриш орқали ривожлантириш мумкин: кириш (導入), асосий машқлар (基本練習) ва амалий машқлар (応用練習). Шу билан бирга, янги грамматик шакл ёки конструкцияни ўргатаётганда нафақат ўқитувчи томонидан айтилиб тушунтирилиши, балки ўқувчиларнинг фаол иштирок этиши самаралироқ ҳисобланади, натижада улар ўзлари тахминлар қилиб, унинг маъносини тушуниб олишади. Бундай ҳолда, визуал материаллардан, масалан, у ёки бу шакл ёки тузилишда фойдаланиш мумкин бўлган турли хил ҳақиқий вазиятларни акс эттирувчи расмлардан фойдаланиш таклиф этилади. Ушбу тушунтириш усули билан ўқувчиларнинг қизиқиши сақланиб қолади, бу эса ўқув жараёнини самаралироқ қилади.

Янги грамматикага киришда ўқитувчининг стандарт тушунтириш ўрнига (講義タイプ) ўқувчилар ўзлари маълум бир грамматик шакл ёки конструкцияни (学習者発見タイプ) шакллантиришга ҳаракат қилганда фаол қатнашишлари тавсия этилади.

Япон тили грамматикасини ўргатишда ўқитувчининг вазифаси нафақат грамматик қонидани аниқ ва тўғри тушунтириш, балки ўқувчининг эркин ўқий олиши ҳамда олинган билимларни ҳаётда тўғри фойдаланиши учун ўқиш, имло, тинглаб тушуниш ва нутқда такрорлаш учун бир қатор машқларни тўғри танлашдан иборатдир. Бундан ташқари, талабалар ўқитувчи томонидан тушунтирилган грамматик конструкцияларни таҳлил қилиш, муҳокама қилиш

ва фикрлаш жараёнида иложи борича кўпроқ фаол иштирок этишлари керак.

Бунга грамматик қоидаларни тушунтиришнинг ностандарт усулидан фойдаланиш орқали эришиш мумкин: сўз бойлиги ва грамматик тузилишни тақдим этиш – 文法・語彙の提示; мустаҳкамлаш машқлари ドリル練習 (基本練習) ; амалий машқлар コミュニケーションのための練習 ва грамматик конструкцияни ўтиш ҳамда машқларни ишлашдан олдин берилган грамматикани тушуниб олиш учун вазифа бериш – インプト理解の練習

Бошланғичи даражада грамматикани тушунтиришда визуал материал ва кўргазмали қуроллардан фойдаланиш самарали ҳисобланади. Бу расмлар, графикалар, қандайдир буюм, ўқитувчининг ҳаракатлари ва имо-ишоралари, шунингдек, видеофилмлар бўлиши мумкин. Ушбу ёндашув бир нечта афзалликларга эга:

- 1) талабалар грамматик конструкцияни қисқа вақт ичида тушунадилар;
- 2) ўқитувчига тақдим этилган грамматикадан фойдаланиш мазмуни ва ҳолатини этказиш осонроқ;
- 3) талабалар тушунтирилган материални катта қизиқиш билан қабул қиладилар;
- 4) маълум бир (ёқимли) таассурот остида олинган маълумотлар хотирада узоқроқ вақт сақланиб қолади.

Грамматик конструкциялар бўйича кўпроқ визуал материал ва рол ўйинларини ўз ичига олган дарслик сифатида грамматикани коммуникатив жиҳатдан ўрганишга қаратилган «Отасуке таск» дарслиги жуда мос келади.¹

Те / де феъл шаклларининг шаклланишига кўриб чиқамиз. Ўқувчилар у, бу, му, ку, су ва ҳоказо феълларнинг рўйхати берилган варақ олишади. Ҳар бир гуруҳда 3 тадан феъл мавжуд. Иккита гуруҳда аллақачон те / де шаклини шакллантирган, учинчисининг шаклини мустақил ҳосил қилиши керак. Ушбу ёндашув ёрдамида тўқувчилар қоидаларни ўзлари кашф этадилар ва шунинг орқали уни яхшироқ ўрганадилар. Японлар шундай деб фикрлашади. 「気づきは習得の第一歩」.

Материални яхшироқ мустаҳкамлаш, ўтилган грамматик шаклларни ўзлаштириш учун талабаларга турли хил тил ўйинлари, рол ўйинлари ва ҳоказоларни тақлиф қилиш мумкин (教室活動). Баъзи вариантларни www.minnanokyozaei.jp сайтидан топиш мумкин.

Барча даражаларда (бошланғич босқичдан бошлаб) нутқ кўникмаларини ўзлаштириш учун интервью олиш, маълум бир мавзу бўйича нутқ сўзлаш (スピー

---

¹ [Сунакава Юрико, Ишида Саюри, Като Норико, Морита Юкико, Ваки Кеико 2016].

一チ), мунозара (ディスカッション) ва рол ўйнаш мақсадга мувофиқ.

Бошланғич даражаси учун куйидаги мавзуларни таклиф қилиш мумкин: университетга қандай борасиз, йўлга қанча вақт, пул керак бўлади; кун тартиби.

Муҳокама учун - туғилган кунда дўстига нима совға бериш керак, қайси ресторанга борган яхши. Кейинчалик юқори даражалар учун - атроф-муҳит муаммоси, ишга бўлган муносабат (келажакдаги иш), бўш вақтни ўтказиш, дам олишни афзал кўриш ва ҳк. Ушбу турдаги вазифаларни тугатгандан сўнг ўқувчилар бир-бирининг ва ўзларининг даражасини баҳолашга маслаҳат берилади.

Сўнги вақтда Япония Фонди томонидан нашр қилинган энг машхур ўқув қўлланмаларидан бири, 「エリンが挑戦! 日本語できます」 видео курси бўлиб, унинг асосий мақсади ўқувчиларнинг япон тили ва япон маданиятини ўрганишга бўлган қизиқишини оширишдан иборат. Ушбу курснинг ўзига хос хусусияти шундаки, у ёш авлод гапирадиган ҳақиқий тилдан фойдаланади.

Бундан ташқари, асосан анъанавий Японияни таништирадиган бошқа япон тили қўлланмаларидан фарқли ўлароқ, ушбу қўлланма Япония ҳаётининг замонавий жиҳатларига қизиққан ёш авлодни қизиқтирган кўплаб мавзуларни қамраб олади (мода, мобил телефонлар, アルバイト、100円ショップ、部活、コンビニ、塾). Шу билан бирга, қўлланмада ўтилган грамматик материални мустаҳкамлаш бўйича машқлар ҳам мавжуд. Курс бўлимлари қисқа, атиги бир неча дақиқа давом этади, шунинг учун дарснинг исталган вақтида, исталган кетма-кетликда ва турли даражаларда фойдаланиш мумкин. Ушбу курснинг асосий мақсади - 「日本をできるだけありのまま伝える」. Ўқувчилар, шунингдек, ушбу курсни мустақил равишда Интернет орқали онлайн равишда олишлари мумкин. Ҳатто янги бошловчилар ҳам фойдаланиши мумкин бўлган бепул сайт мавжуд - www.erin.ne.jp. Унда ҳам ўйин, ҳам тестлар мавжуд.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш керакки, японларнинг фикрига кўра япон тилини ўрганишнинг асосий мақсади талабаларнинг мулоқот қобилиятларини ўзлаштириш бўлиши керак. Япон тилида мулоқот қилиш учун, ўз навбатида, япон турмуш тарзи, урф-одатлари ҳақида тасаввурга эга бўлиш керак. Шунинг учун ўқитиш давомида ўқувчиларни япон маданият ва одатлари билан таништириш учун барча турдаги кўргазмали материаллардан ҳам фойдаланиш керак.

Замонавий методларни ўрганишда муҳокама қилинган мавзулардан қуйидагиларни ажратиб кўрсатиш мумкин:

- таълимда «ҳақиқат» (レアリア) деб номланган ва мослаштирилмаган

материалдан (生教材) фойдаланиш;

- APCC-моделидан фойдаланиш (APCCモデル);

- «information gap (ахборот етишмаслиги)» методидан фойдаланиш (情報差);

- янги грамматик конструкцияларни алоҳида ҳолда эмас, балки улар ишлатилиши мумкин бўлган вазият (場面), билан биргаликда киритиш.

«Ҳақиқат»га мисол қилиб реклама ва эълон варақалар, транспорт чипталари, дўконлардан харид чеклари, белгилар, огоҳлантириш ёрлиқларининг фотосуратлари; газета ва журналлардан мақолалар; Интернетдан реклама видеоларини келтириш мумкин. Бу турдаги материаллардан луғат, грамматика ва ёзувларни ўқитишда, ҳатто тил ўрганишнинг дастлабки босқичларида ҳам фойдаланиш тавсия этилади. Ёзиш бўйича машғулотларни сўз бойлиги билан боғлаш мумкин бўлади, шунингдек ёзма топшириқ билан олиб бориш ҳам мумкин, бу эрда ўрганилган материални ёзиш керак бўлади ва шу орқали у мустаҳкамланади.

Масалан, икки ҳил алифбони (хирагана ва катакана) ўрганиб чиқиб, ўқувчилардан шаҳар атрофида жойлаштирилган ва фақат алифбода ёзилган белгилар тасвирини ўқишни сўраш мумкин. (1-расм)

(1-расм)

Ўқитувчига ёрдам бериш учун бир қанча қўлланмалар, шунингдек, «ҳақиқатлар» ва мослаштирилмаган материаллар ёрдамида топшириқларни тузиш учун зарур бўлган маълумотлар (матнлар, видео, аудио файллар ва бошқалар) жойлаштирилган сайтлар ҳам мавжуд.

Америкалик Жон Келлер ўқув тизимларини ўрганиш давомида билим, кўникма ва малакаларни эгаллаш жараёнида мотивациянинг ролига эътибор қаратди. У 4 босқични ўз ичига олган APCC-моделини яратди: диққат (A – attention «эътибор»); аҳамиятлилик (P – relevance «долзарблик»); ишонч (C – confidence «ишонч»); қониқиш (C – satisfaction «қониқиш»). Бу дарс тузилиши

керак бўлган схемадир. Аввало, ўқувчининг эътиборини ўрганилаётган мавзуга жалб қилиш, уни қизиқтириш керак. Материални танлаш, унинг тилда амалий қўлланилиши учун долзарблигини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилиши керак ва ўқувчиларда янги материални алоқа жараёнида тўғри ишлата олиш қобилиятига бўлган ишончни шакллантиришга йўналтирилган бўлиши керак. Дарснинг якуний натижаси ва мезони талабаларнинг қониқишига хизмат қилиши керак.

«Дунёда япон тилини ўрганишнинг ҳозирги ҳолати» бўйича ўтказилган тадқиқотга кўра, ўрганиш учун қуйидаги мақсадлар ва сабаблар орасида энг кўп жавобни қуйидагилар олди:

- япон тилининг ўзига бўлган қизиқиш;
- япон тилида мулоқот қилишни ўрганишга интилиш;
- Япониянинг замонавий маданияти (анимэ, манга ва бошқалар) ҳақида маълумот олиш истаги;
- келажакда иш билан таъминлаш учун;
- Японияда таълим олиш учун;
- сайёҳлик мақсадида Японияга саёҳат қилиш учун.

«information gap (ахборот етишмаслиги)» усули мотивация усули сифатида, шунингдек, талабаларни алоқа жараёнига жалб қилиш учун ролли ўйинларни ташкил қилишда қўлланилади. Ўқитувчи томонидан тегишли топшириқларни бериш орқали сўзловчи ва тингловчи ўртасида мавжуд бўлган маълумотларда фарқ ҳосил бўлади.

Мулоқот фаолияти пайдо бўлиши учун қуйидаги ҳолатлар сабаб бўлиши мумкин:

- 1) мен бир нарса сўрамоқчиман – йаъни, мен бирор нарсани билмайман, лекин шеригим (суҳбатдошим) буни биладиган ҳолат;
- 2) мен айта оладиган бир нарса бор – йаъни, бирор нарсани сўрамоқчи ёки маълумот этказмоқчи бўлсам.

Вазифалар орасида қизиқарли турларидан бири суҳбатдошнинг расмида нима борлигини тушуниб олишдир. Шу нуқтаи назардан, чет тилларини ўқитишда ахборот услубининг этишмаслиги кенг қўлланилади.

Ушбу усулдан фойдаланишнинг афзалликлари:

- 1) таълим жараёнида аниқ вазиятлардан фойдаланиш орқали талабалар ушбу билимларни амалда қўллай олишади.
- 2) талабаларга мос вазиятни яратиб, ўқув жараёнида мотивацияни сақлаб қолиш осон бўлади.

Бирок, ўқув жараёнини ташкил қилишнинг ушбу усули япон тилини юқори даражада ўзлаштирмоқчи бўлганлар учун тўлиқ мос келмайди. Қуйидаги камчиликларни таъкидлаб ўтиш мумкин:

1) Дастлабки босқичда грамматик жиҳатдан мураккаб ибораларни киритиш мумкин, бу эса мақсадга мувофиқ эмас.

2) Илгари ўрганилган маълумотлар кўпинча унутилади ва шу сабабли керакли билимларни тўплаш қийин бўлади.

3) Қадам-бақадам машғулот қуриш қийин жараён.

4) Ўқувчиларнинг кизиқишлари турлича бўлган синф машғулотларида, уларнинг мос келмаслиги туфайли баъзи ўқувчиларнинг мотивацияси пасайиши хавфи мавжуд.

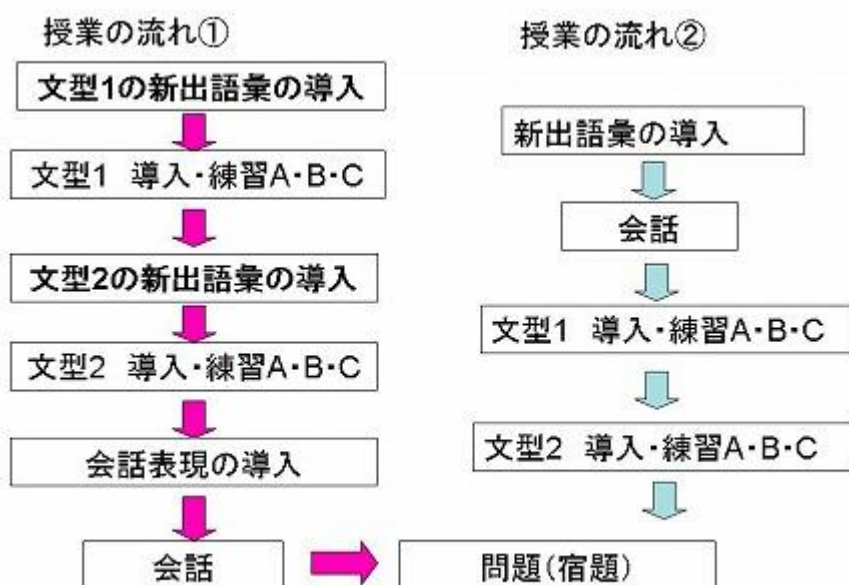
Япон тилини ўқитиш соҳасидаги мутахассислар учун батафсил дарс режасини келтирамиз.

具体的な教え方（授業の流れ）

実際に教える時は、1ページ目からページに沿って教えるのではなく、文型毎に導入と練習を繰り返した方が効果的です。

会話は、基本的にはその課の最後に勉強します（授業の流れ①）。しかし、学習者にその課の新しい文型や表現に気づいてもらい、学習項目を意識してもらうために文型を導入する前に会話を紹介することもあります（授業の流れ②）。

授業の流れ②については次回以降にご紹介します。

<p>授業</p> <p>クラス: 初級・20人(出身:年齢:職業:学習目的=さまざま)</p> <p>教材: みんなの日本語 41 課 A-1,2,3</p> <p>項目: 授受の待遇表現「いただきました」を学びました。</p> <p>目標: ワチントの関係がわかる。目上の人に対して「いただきます」を使い分けができる。</p> <p>新出語彙: おじさん、おばさん、祖母、孫</p>		
ウォーミングアップ 5分	24 課復習 あげる もらう	T: こんにちは、皆さん。最近楽しいですね。 そういえばそろそろ Valentine's day ですね。 みなさん、Valentine's day は何をやる日か知っていますか? S: チョコをあげる(もらう)日ですー。 T: そうです、いいですね。 誰にあげ(もらい)ますか。 日本では女の子が男の子にチョコをあげます。皆さんの国ではどうですか。
導入	①(目上の人)に N をいただきました。	T: 私の誕生日パーティーをしました。 友達の中くん(バベット)です。 誕生日です。 田: 音田さん、誕生日おめでとう。 これ、プレゼント。 T: ー、ありがとう。 私は、田中くん(バベット)に時計をもらいました。 弟(バベット)です。 ※同じことやる。 弟に手紙をもらいました。 1月、誕生日だった人がいますか。 S: はい。 T: Sさん、誕生日に何かもらいましたか。 S: ○○ももらいました。 T: いいですね、誰にもらいましたか。 S: 友達です。(友達・身内出るまで生徒当てる) T: Sさんは、友達に○○をもらいました。 生徒が言ったもらった人を板書。 T: 校長先生です。(バベット) 役: 音田さん、誕生日おめでとう。 これ、プレゼントです。 T: ー、ありがとうございます。 私は先生にお酒をいただきました。 ※リピート 先生です。(バベット) 私は先輩に本をいただきました。 ※リピート

練習	<p>T: 友達にもらった時は「もらいました」と言いました。先生、先輩にもらった時は「もらいました」と言いません。「いただきました」と言います。他にもおばさん・おじさん・祖母(進出単語導入済みのときに「いただきました」を使います。これは覚えてください)。</p> <p>もう一回書いてみましょう。 T: 私は先生にお酒をいただきました。 ※リピート 私は先輩に本をいただきました。</p> <p>練習をしましょう。</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 10px auto;"> <p>人絵カード もらいました いただきました</p> </div> <p>Ex) おじさん*お酒 = _____ T: おじさんにお酒を、なんですか。 おじさんにお酒を...いただきました。 全員にやり方示してから個人にさす。 T: Sさん。 おばさん*本 = なんですか。 S: おばさんに本をいただきました。 T: 友達*時計 = _____ 祖母*手袋 = _____ 先生*本 = _____</p>	<p>絵カード おば・おじ・祖母 いただきました サイドに貼っておく</p> <p>書いている間にホワイトボード整理</p> <p>人物さしてリアリア見せてどっちか書われる</p> <p>絵カードポインターで指す。</p>	
導入	②(目上の人)が N をくださいました。	T: もう一つ勉強しましょう。 私は田中くん(バベット)に時計をもらいました。 田中くんが私に時計を...? なんと言いますか? S: くれました。 T: そうですね。 T: 田中くんが私に時計をくれました。 先生が私にお酒を...? S: くれました。 T: この時は「いただきました」を使います。 先生が私にお酒をくださいました。 ※リピート 先輩が私に本をくださいました。 「いただきました」はさっきの「いただきました」で使った人を使います。 おじさんが私に本を...? 弟が私に手袋を?	<p>文字カード くれました もらいました いただきました と同じで左右に分けて貼る くださいました</p> <p>ポインターで絵カード指す</p>

文型 1 : ~をいただきます

導入方法

T: みなさんの誕生日はいつですか。

S: ○月○です。

T: そうですね。じゃあ、誕生日の時、何をもらいましたか。

S: 手紙をもらいました。ネックレスをもらいました。など。

T: じゃあ、S1さん、誰にもらいましたか。

S1: 友達にもらいました。

T: いいですね。じゃあ、復習です。私は~に~をもらいましたの文を作ってください。

T: 友達、手紙

S: 私は友達に手紙をもらいました。

T: 母、時計

S: 私は母に手紙をもらいました。

T: 姉、本

S: 私は姉に本をもらいました。

T: 社長、お土産

S : 私は社長にお土産をもらいました。

T : (首を振る)

T : 社長ですから、もらいますを使いません。もっと丁寧な言葉を
使　　い　　ま　　す　　。

T : 私は社長にお土産をいただきました。

T : 友達にもらう時「もらいました」、OKです。

T : 先生、先輩、部長にもらう時、「いただきました」を使います。

S : どうしてですか。

T : 先生、先輩、部長は上の人ですね。だから、丁寧な言葉を使いま
す。

T : 私は去年、結婚しました。

私は友達を結婚式に来てくださいと言いました。

T : 私は友達に結婚式に来てもらいました。

T : それから、「校長先生にも来てください」と言いました。

T : 私は校長先生に結婚式に来ていただきました。

Мустақил иш топшириқлари:

1. Япон тилини ўқитишда «information gap (ахборот етишмаслиги)»
усулини тушунтиринг.

2. 授業の教案гузилишини тушунтириб беринг.

テーマ 4 . 日本語教授法の現代方法 Япон тилини ўқитишнинг замонавий
методлари

Дарсинг мақсади: 現代日本語教授法、実施方法 について япон тили
ўқитиш замонавий методлари хақида практик белги олиш

Таянч иборалар: 日本語教授法の現代方法、日本語教師、日本語教育の歴史

Асосий саволлар:

1. 「日本語教師」というのは何ですか。その中にどんな教師のタイプがあ

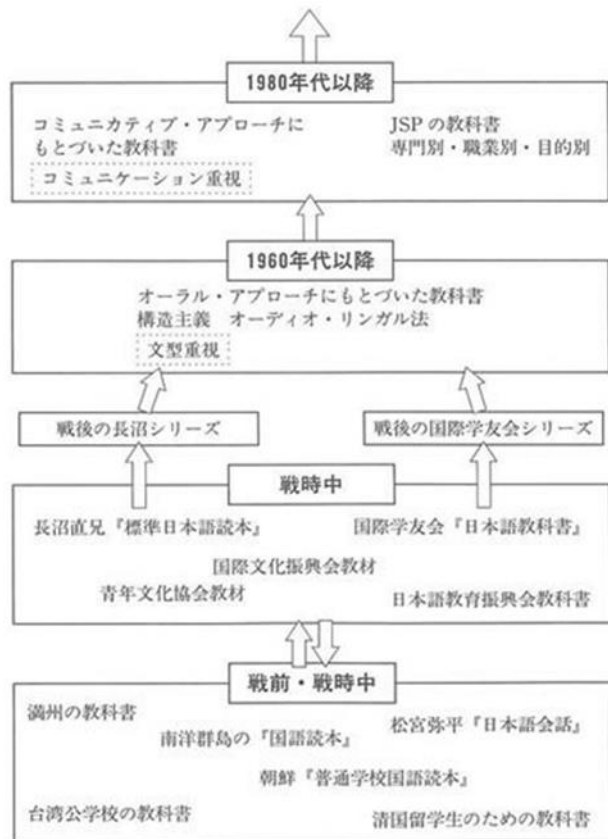
りますか。

2. 「日本語教育」の研究にはどんな分野がありますか。
3. 「日本語学」と「日本語教育学」について知識
4. 「日本語教育の歴史」について調べていきます。

Асосий ўқув материалнинг қисқача баёни:

日本語教育の歴史

教授法はその時代の教育
パラダイムと関係がある。
そして教科書も教授法と
深い関係がある

「日本語教育」の研究、には大きく2つの分野があります。一つは言語としての「日本語」を研究する分野です。つまり、日本語の文の構造とか、語彙の分類とか、ことばの使いかた、などを研究する分野で、これは「日本語学」といいます。この「日本語学」にととても近い分野に「国語学」があります。こちらは「国語」の文の構造とか、語彙の分類...をする学問ですが、研究対象とする「日本語」と「国語」は、本来、同じものなので「日本語学」と「国語学」は、ほとんど重なりあっています。しいてちがいをあげれば「日本語学」が対象とする「日本語」は、ほとんど現在話されている「現代日本語」にかぎられるのに対し、「国語学」が対象とする「日本語」は、「古事記」「日本書紀」の時代から現代にいたるまでのすべての時代の「日本語」です。つまり、日本語の時代的な変遷をつねに意識しながら研究をすすめる、というのが「国語学」の特徴だといえます。

いっぽう、「日本語学」では日本語以外の言語と日本語を比較対照しながら研究をすすめることがめずらしくありませんが、このような「対照言語学」的な研究は、「国語学」ではあまり多くないとおもいます。

以上をまとめると「日本語学」は、「現代日本語を他の言語とも対照しながら研究する」（共時的な研究）が中心であるのにたいし、「国語学」は「日本語の歴史的な変遷をつねに意識しながら研究をすすめる」（通時的な研究）という違いがあるといえます。

「日本語学」の研究分野

- (1) 日本語の発音（音声学・音韻論）
- (2) 日本語の文の構造（構造論・文法）
- (3) 日本語の語彙（語彙論・品詞）
- (4) 語彙と文の意味について（意味論）
- (5) ことばの使いかた（語用論）

「日本語教育」のもう一つの研究分野は、「日本語の教えかた」そのものについての研究です。つまり、こちらは狭い意味での「日本語教育学」ということができます。

この「日本語教育学」は、「国語学」という伝統のあるモデルがあった「日本語学」とはちがひ、模倣すべきモデルがほとんどありませんでした。「外国語教育」という点では「漢文教育」や「英語（フランス語・ドイツ語）教育」と共通しているはずなのですが、「漢文教育」はいうまでもなく、日本の「英語教育」は、長い間、ネイティブの教師による直接教授をほとんど導入せず、大学（高校）入学試験のための教科として独特の発展(?)をしていたので、あまり参考にはならなかったようです。（ただし、アメリカ合衆国やカナダで、ネイティブによるESLの授業にふれ、ここから日本語教育に入ってきた「日本語教育学」の専門家は数多くいます）

そんなわけで、この分野の研究は、まだそれほどしつかりとした「体系」ができていないといえます。だいたい、日本語学習者がいまのように急増したのは1980年代にはいつてからです（注）。だから「日本語教育学」という分野は、まだごく新しい分野なのです。そんなわけで、いまのところ「日本語教育学」の枠組みには、はっきりしていない部分があるのですが、いちおうつぎのようなことが研究されています。

- (1) 日本語教育の手順や進めかた...つまり、カリキュラムやシラバスについての研究
- (2) 教科書や教材、教具の編集・制作についての研究
- (3) 評価やその方法...つまりテストですね...についての研究
- (4) 教授法...どうやって教えるか...にかんする研究
- (5) 日本語教育の歴史的研究、言語教育政策にかんする研究

以上、述べてきたことが「日本語学」「日本語教育」の研究分野です。日本語教育を研究しています、といった場合、以上の分野のどれかを研究し

ている、ということになるのです。...で、わたしがいま、いちばん興味をもっていることは「どうやったら理想の日本語教師になることができるか、その技術をまとめよう」と、ということなのです。うーん、どうも上の分類にはあてはまらないぞ...

注：第二次世界大戦の前にも、台湾・朝鮮半島・ミクロネシアを中心に多くの「日本語学習者」がいましたが、彼らが自発的に日本語の学習を希望したとはいえないのでここではふれません。

「日本語教師」は、2つのタイプ(?)にわけることができます。それは「日本語を母語としない日本語教師」と「日本語を母語とする日本語教師」です。

ふつう「外国人」が日本語教師になったときは前者の日本語教師になり、「日本人」が日本語教師になった場合は、後者の日本語教師になるわけです。...ただし、国籍なんてかなり便宜的なものですから、やはり「母語話者」「非母語話者」として話をします。

この2つの日本語教師のあいだには、たいへんに深くて広い溝があります。

つまり、前者は「日本語をいっしょうけんめいに勉強し、努力して日本語教師になった人」であるのにたいし、後者は「日本語を一度も（意識して）勉強したことがなくせになんとなく日本語教師になっちゃった人」であるという溝です。

前者には、とくに問題はありません。これはごくふつうのことです。高校の世界史の先生も、大学の物理学の先生も、中学校の音楽の先生も、それぞれ自分が高校・大学・中学のときには、学生（生徒）として世界史や物理や音楽を学んできて、それをもとに授業をしているのですから。

ところが、後者はちょっとちがいます。つまり、日本語を母語とする日本語教師は、いちども日本語の授業をうけたことがないのです。その内容や構造について教わったことはありません。つまり日本語を分析的に考えたことがありません。ただし、それを総体として「使う」ことは（とてもよく）できます。...これはたとえてみれば、「生まれてから一度も算数を勉強したことがないけれども、電卓を使うことだけはできる人が、電卓をもっていない人に四則演算をおしえる」のとおなじことなのです。...これは、ちょっと問題だとおもいませんか？

「電卓教師」の場合、問題解決は簡単です。電卓をとりあげて、もういちど算数の勉強をやりなおさせればいいだけです。ところが「日本語を母語とする日本語教師」の場合、母語をとりあげるのは不可能です。そんなわけで、世の中には「自分だけ電卓をもって、電卓をもっていない学習者に電卓の使いかたをおしえようとしている自称日本語教師」がたくさんいるのです（注）。

ところで、日本語母語話者が日本語教師をはじめたばかりのころは、ほと

んどすべてが、「電卓日本語教師」なのですが、時間がたち、経験をつむとともに、電卓をもたない学習者の立場にたって授業をすすめることができる「よい教師」があらわれてきます。いまのところ、この「よい教師」の養成にはこれといった方法論がなく、なれるかなれないかは個人の資質しだい、という状況です。そこで、わたしがいま、考えているのはこのような「電卓日本語教師」を、意識的に「理想の日本語教師」にすることができないか、ということなのです。いくつかの訓練を組みあわせて、自分が「電卓をもっている。学習者はもっていない」ということを実感できれば、もっと組織的・効率的に優秀な日本語教師を養成することができるのではないかとおもい、いま、実験をしているところです。もちろん、「教員」という仕事にむくかどうかには、性格や才能、といった要素がかなり深く関与しているとわたしは考えているので、「だれでも日本語教師になれる！」とまでいう気持ちはありませんが。

注：もちろん、おなじタイプの英語教師やフランス語教師...も、ものすごくたくさんいます。

Мустақил иш топшириқлари:

1. 「日本語教育」の研究にはどんな分野がありますか。
2. 「日本語学」と「日本語教育学」について知識
3. 「日本語教育の歴史」について調べていきます。

テーマ5. 日本語教授法の現代コンピテンシ

Япон тилини ўқитишнинг замонавий кўникмалари

Дарснинг мақсади: Япон тилини ўқитиш жараёнини тарихи ва замонавий кўникмалар туғрисида маълумот бериш

Таянч иборалар: япон стандарти, 日本語教授法、コンピテンシー

Асосий саволлар:

1. Япон тили ўқитишнинг энг замонавий кўникмалари қайси бири?
2. Замонавий кўникмаларининг турлари

Асосий ўқув материалнинг қисқача баёни:

日本語教授法に関してこの2-3年に何冊かの本が出版されたし、また日本語教育能力検定試験などにもこの分野からの出題が必ずある。したがって日本語教授法という「方法」がすでに確立されているのだらうと大方は予想するのだが、これがそうではない。外国語教授法の分野においてそうであるように、「日本語教授法」についての考え方にも様々なものがあり、

なかなか意見の一致をみない。しかし、例えば英語教授法などと比較してみると、日本語教授法についての議論はまだいかにも少ない感じがする。筆者は日頃日本語教育に携わる者の一人として、このことを痛感しているし、現場で「教授法」に関する議論が充分されないままに、いわゆる旧態依然とした教育が行なわれていることが多いのを残念にも思っている。日本語教育は最近になってようやく学問的な関心の向けられてきた分野であるので、文法論についても語彙、表記、発音、どれをとってみても議論は十分とはいえないが、本稿では「教授法」といういわばソフトの分野に関して概観し、筆者が日頃考えていることを検討する。

日本語を第一言語としない人に対して日本語教育を行なった歴史は、古くは16世紀のポルトガル人宣教師に対する日本語教育などについての資料や文献が残されている。しかし、これらの文献は当時の日本語の姿や、外国人による日本語の分析などについて意義深いものもあるものの、「教授法」の観点からはあまり参考になるものがないように思われる。それ以後明治初頭に至るまでは、まだ教授法という考え方もなかった時代なので、主に国内において組織的な日本語教育のはじめられたのは、1900年代に入ってからといえよう。1960年代頃までの日本語教育については、すでにいくつかの文献で詳しく説明されているので割愛する(1)。本稿では主に現在実際に行なわれている日本語教育について考えたいので、現在まで大きな影響を及ぼしている教授法についてのみ、簡単に以下でふれておく。

2.1 パーマーの教授法

パーマーはイギリスから文部省の英語教育顧問として1922年(大正11年)来日した。彼の教授法はOral Methodとも呼ばれている。日本での英語教育でも初級の段階でこの教授法をとり入れたところもあったが、やがて英語教育では廃止されることになってしまう。しかし、パーマーの協力者であった長沼直見がこの考えかたに強く影響を受け、やがて長沼が携わることになった日本語教育の分野に取り入れられた。パーマーの教授法は、以下のよう

① 母語を仲介せずに口頭練習を重視する直接法に近い教え方。(参 入門期の3-6週間は口頭練習のみ。ドリルも多い。③ レベルが進むにつれていろいろの方法や各種の教科書を使う。④ 読み書きの技術は第二義的なものである。長沼はパーマーの影響の下に『標準日本語読本』全8巻を作成した。これは長沼が1941年の米 国大使館閉鎖まで、米軍語学将校に日本語を教えた時に使用したものである。この教材は次のような「改良直接法」による教授法を想定しているといわれる。この教授法は次のように要約される(3)。(り 最初の期間は発音指導を含む音声のみによる教授を行なう。パーマーはその期間を中等学校の授業で約6週間としたが、長沼は180時間とした。② 英語による単語の訳と、必要な文法説明や漢字の指導は英文の付属教材で与え、授業では英語をつかぬないですむようにした。③ 授業では解説よりもドリル的問答に重点を置く。この「改良直接法」は学習者の母語による付属教材を用意することによって、教室内での直接法の厳守を可能にしている。この方法は現在も東京日本語学校において実践され、さらに研究が続けられている。そして、この方法こそ現在までの日本語教育において主流となっているやり方なのである。現在においてまで「直接法」を最良と考える人の多い外国語教育の分野は、いまや国内の日本語教育ぐらいのよう

だが、もともこのやり方を普及させたのは長沼式教え方と言える だろう。 2.2 Audio Lingual法 1930年頃から1960年頃までアメリカの言語学の主流となっていた構造主義言語学に基づいた教授法。(以下AL法と呼ぶ)アメリカ・ミシガン大学の教授フリーズ(Fries, C. 1887-1967)が戦後すぐに提唱した方法なので、ミシガン・メソッド、フリーズ・メソッドとも言われる。現在の日本語教授法に使われている多くの練習方法はもともこのAL法からきている。AL方式では、学習者の母語と習得すべき言語を比較研究し、両者の共通点と相違点を知り、これを基にして教材を選び、注意深く配列する。口頭練習、文型練習重視。読むことに目標がある場合でも、まず「話す」ことによらねばならないという考えに基づいている。具体的な練習方法を大雑把にまとめると次の通り(4)。① 文の暗記と模倣(Mimicry Memorization) ② 文型練習(Pattern Practice) ③ 会話練習 ④ しかし、AL法による指導を受けても、効果のあがらないものがでてきたことにより、この教授法に対しては批判も徐々にでてくるようになる。その主なものは以下の通りである(5)。① 文の構造は同じでも、意味、用法の異なる句や文の説明が困難である。② 教師主導で、学習者に機械的な練習を多量に教室内でさせるのは、学習者の飽きを誘い、学習意欲を失わせる。③ 動物の条件反射の理論を応用するには、無理があるのではないか。④ 文型や語彙が必ずしも実際のコミュニケーションに直結しないので、コミュニケーション能力がつかない。日本語教授法の現状と将来について特に④の批判がその後の教授法改革のきっかけとなるものである。 191 2.3 その後いわゆる「外国語教育」の分野においては、-日本ではそれは「英語教育」という形で導入されてくるのだが-AI法以後、上記のような批判のもとに様々な新しい教授法が提唱されている。たとえば、サイレント・ウェイやトータル・フィジカル・レスポンス(TPR)やコミュニカティブ・アプローチ(またはFINアプローチ、ナチュラル・アプローチと呼ばれることもある。)などである。これらの教授法の詳細については本稿の主目的とはずれるので割愛する(6)。このうちTPRおよびコミュニカティブ・アプローチについては現在の日本語教育の分野にかなりの影響を与えつつあるが、その他の新しい教授法については現在のところ日本語教育に直接大きな影響を与えているとは言えない。現在実際に日本語教育の現場で行なわれている教授法と、新しい教授法について次章でみていこう。 3.現行の日本語教育はどのように行なわれているか 現在日本語教育がどのような教授法のもとで実行されているかを概観するにあたり、今回は主に日本国内の日本語教育にかぎって概観する。さて、では現在国内でどのような日本語教育の現場が想定できるだろう。組織だった日本語教育を大雑把にわけると、大学、日本語学校(就学生対象)、公的日本語教育機関(ビジネスマン、研修生)、中国帰国者対象日本語教育機関、インドシナ難民対象日本語教育棟、日本語学校(ビジネスマン、前述のジャンルに入らない在日外国人)、などに区分けすることができる。筆者はこのすべての日本語教育後閑の実際の教育法を実地に見聞したわけではないので、あるいは誤解による間違いもあるだろうが、各教育機関発行の教科書や、日本語教育学会の機関誌、またその他の日本語教育関連雑誌などから、また同じ教師仲間からの情報などから総合して、だいたい次のような教育が実施されているようだ。 3.1 大学の留学生 大学で留学生として日本語を学ぶものの中には、まったくの初級から日本語を学び、修了と同時にある程度の日

本語の運用能力を身につけることを目標にしているものと、日本人学生と同じ授業に出席するための高度の日本語能力を身につけたいものとの二種類存在しているのが、一般的であるようだ。初級レベルから学習しようという学生の場合、留学のその他の科目については日本語を必要としないことがほとんどで、従って英語が大体の場合共通語となっている。英語ができない学生の場合はほとんどの場合、母国で日本語の基礎は学習してくるようである。こうした初級レベルの学生に対していちばんよく採用されているのは、AL法による日本語の授業のようだ。ただしEJ本の場合、教師がそのままインフォーマントになれるので、一つのクラスに一人の教師が普通のものであるが、AL法が広く採用されている理由については次のような理由が考えられる。(a)英語が授業の共通語として使えるので、直接法によらなくても良い。(b)英語で書かれた日本語教科書は今までのところ多くがAL法的教授法を前提としており津田田津子練習問題なども典型的AL法である。(c)大学生を対象として書かれている日本語教科書は構造シラバスによる構成で、それに英語の説明文つきといったものがほとんどである。一方、大学で日本語を学ぶもう一つのタイプの留学生の場合、ほとんどは以前に組織的日本語教育を受けてきているので、だいたいはその延長上で学習のスタイルがきまるようである。ただしこのタイプの留学生の場合、上級レベルがほとんどで、しかも学習すべき能力は書き言葉の能力育成であることが多い。

3.2 日本語学校の就学生

日本語学校で学ぶ学習者の多くは就学生と呼ばれる人々である。彼らの国籍はその多くが東アジアの国々、中国、台湾、韓国、であり、一つのクラスで共通の媒介言語がない場合がほとんどだ。従って教授法にもそのことが影響してこざるをえない。きわめて少数の学校においてはサイレント・ウェイや理解優先法などの教授法がとられていると聞かすが、筆者の知っているかぎり、また報告書などを見るかぎり、最も一般的なものは「直接法」による教授法である。直接法というのは媒介言語を使わないというだけの制限であるので、教授法としてはやはりパーマ-の教授法を改良した「長沼式」に最も近いような形が多いのではないだろうか。就学生の教育に長くかかわっている国際学友会の教科書(7)をみると以下の点が指摘できる。(a)新しい文法事項は簡単な会話文の中に新しい文型をもちこむ形で導入。(b)課の進行に伴って文法事項も複雑になる。易から難への配列。(c)練習はAL法的な、口頭による反復・置き換えが主。それと同程度に書くことによる練習も重視されている。以上を考えると、この教科書は構造的シラバスにのっとり、文法の正確さを身につけることにきわめて重点をおいた構成になっているといえよう。また、どちらかといえば「話しことば」より、「書きことば」に重点をおいているようだ。文法的正確さの重視はAL法にも共通の点だが、AL法の場合は「書きことば」に重点は置かない。また、導入のための文型の提示は会話形式になってはいるが、よく読んでみるとおよそ実際の会話とはほどよい擬似的会話文だということに誰でも気づくはずだ。就学生対象の日本語教育がこのように「文法重点主義」および「書く」練習の多さに偏っているのには次の二つの理由があろう。(a)教科書の執筆者が外国語を学んだときの方法-文法訳読法およびAL法的方法にとらわれている。(b)就学生が目標としている日本語能力検定試験は文法的正確さを身につけていなければ合格できない。しかもこの試験では「書きことば」を正確に覚えておく必要がある。就学生対象の

日本語教育においては、最近議論のまとなっている日本国内での中学、高校の英語教育における問題点とよく似た問題が浮かび上がってくるようである。すなわち、(a)読んで理解させる教育、および正確に書かせる教育をするだけでは、話せるようにする教育にはならない。(b)文法的正確さほどここまで必要か。またその正確さは最初から要求すべきものかどうか。一方、学習する就学生の側からすれば、全員が必ずしも大学に進学したいわけでもなく、まず会話中心の実用的日本語を勉強したがっている人も多いのである。さらに、大学に進学した学生の中からも、うまく口頭表現ができないものが現われたりして、問題になることもある。日本語教授法の現状と将来について 193 3.3 ビジネスマン、家庭婦人など このグループの人たちの場合、到達目標が多岐にわたっているため、一概には言えないが、だいたいにおいて、日本語の運用能力の育成に重点を置く人が多い。したがってこの人たちのために書かれた教科書(8)をいくつか見てみると、以下のような特徴がある。(a)媒介言語による説明が少く。(b)導入は会話文で、会話の場面も比較的良好に考慮されており、自然な表現がでてくる。(c)練習問題は口頭中心である。書く練習はあるとしても自由作文的なものが普通。(d)文法的にはあまり細かい説明や練習を強要しない。(e)表記については、ほとんど無視、または参考程度のものである。こういったテキストは日本語の教科書としては新しいものが多く、従って想定された教授法にも外国語教育の新しい成果が時には伺える。しかしこのタイプのテキストは、どちらかといえば従来「場面シラバス」によるものが多く、応用力がつかないと考えられてきた。またどのテキストも導入段階のものしかまだ発表されていないことが多い。

4. 現行の教授法に対する批判 このような現在の日本語教育に対しては当然批判も多い。

その批判は例えば畠(1989-1990)に代表される次のようなものである(10)。(a)現行の教授法(主として構造シラバスに基づくAL法や改良直接法を指す)は文法的内容にとらわれすぎていて、津田田津子(b)その結果、学生は教室内で「しゃべる機械」化してしまっている。(c)教室が学生の自由な発想と発言の場にならない。(d)学生は文法的正確さととられるので、なかなか話そうとしない。(e)実際の場面で使えない練習ばかり強制するので、コミュニケーション能力がつかない。それではどうすればいいのか、というと、(a)文を談話型としてとらえ、その文法的意味よりも棟能的側面からとらえる。(b)教室を実際の会話の場面にできるだけ近づけて、学習者に意欲を与える。(c)文法的正確さはすぐには獲得できないものと考えており、まずコミュニケーション能力をつけること、つまり「なめらかさ」の練習に重点をおく(11)。(d)教室での練習はすべて学習者にとって意味のあるものにしなければならない。そうすることによって学習者の自主的発話意欲をもちたてる。このような指摘はどれも常識的でもっともだが、現場で問題となるのは、こういった指摘をどのようにして実際の教育に生かすことができるのか、ということだろう。現場の教師は「どうすればもっと学習者に適した、よい教育ができるのか。」について日夜考えており、そのためには新しい教授法をもどしどし取り入れる用意があるはずである。そして最近になって、少しずつではあるが、上述のような反省点を考慮した教育を行なっているところもあるようだ。その代表的なのは1988年から1989年にかけて放映されたNHK衛星放送の「日本語」だと思われる。ここでは徹底

的に媒介言語による助けを得て言語機能の側面からシラバスをたて、タスク練習、ストラテジーの獲得、などに重点をおいている。このような教授法はどんな形で大学、日本語学校などにとりいれていけるだろうか。5. コミュニカティブ・アプローチの実際的適用 最近の日本語教育関連雑誌にはコミュニカティブ・アプローチ(以下C. A.と略す)の取り入れ方についての案がときどきみられる。そのほとんどは従来の教科書を使いながら部分的にC. A.を採用するというものである。例えば、鶴尾(1988) では、海外技術者研修協会において、学習者が多様化してきたことに 伴い、日本語の運用力の育成が求められているとし、そのための対策として以下のようなことを あげている。① 文型を重視している教科書(『にはんごのきそ』(13) 鱈)を使いながら、ロールプレイ等の いわゆる代表的C. A.の練習法を同時に採用することによってコミュニケーション能力を 育成する。② 改訂中のテキストでは、文型を重んじ、文型練習の効果を損なわず、かつ会話の実際的な 運用能力が向上するような練習や増やす、ことを主な改善点としている。また、従来典型的AL方式指導で知られた米国国務省日本語研修所においても高見揮(1987) によれば、最近以下のような改善策がとられているという。① 機械的な反復練習を排して、理解に基づいた意味ある練習を望ましいものとする。② 代入練習をやめて、応答練習が推奨される。③ 学習目的や学習目標文型などを明示して、目的意識をもたせる。④ 心理学的アプローチ(学習者の精神を安定させる)を採用して学習効率をあげる。日本語教授法の現状と将来について 195 国際協力事業団沖縄国際センターにおいては(15)、テキストに『技術研修のための日本語1- 6』を使い、このテキストを使いながら練習にC. A.でよく使われる練習法-タスク・リス ニング、ストラテジック・リーディングなど-を用いて、C. A.の有効利用をしているという。このように、従来の教授法にC. A.的手法(主にタスク練習などの練習法)を取り入れていく、というのが、現在よく行われているパターンであり、教師側の主張にもそういった声がよく 聞かれる。菅作(1986) は、従来は棟城的ドリルにかたよりすぎていたとし、教室内ではコミュニカティブドリルをもっと加えるべきだ、といている。しかしここで強調されているのは、どちらのドリルも必要なのに、現時点では、コミュニカティブドリルが少ない、ということなのである。C. A.ではないが、新しい教授法を取り入れるという観点では、旧来の教授法にTPRやC LLなどの技法を一部取り入れる、という試みもときどき耳にする。

竹田(1987)

最近日本語教育でも「コースデザイン」ということがよく言われる。これはとりも直さず日本語学習者が多様化している結果にはかならない。つまり色々なタイプの日本語学習者のそれぞれに、できる限り効果的な教育を行なうために「コースデザイン」の必要性があるからである。コースデザインにおいて、教授法の決定はシラバスの決定とともに最も重要なものである。学習者の 多様化はつまりは教授法の多様化を余儀なくするだろう。これからは複数の教授法が一つの教育 機関において同時に採用されている、という事態がおこってこよう。言いかえれば、コースの数 だけ教授法もある、ということだ。教授法が多様化していくと、例えば一つのコースで文法は構造シラバスに基づいたAL

法で、会話や聴解をC. A.による指導で、というような複数の教授法の同時採用が行なわれるかもしれない。実際、日本語教育学会編(1990)では「教師は一つの教授法にしばられる必要はなく、学習効果を考えて複数の教授法を折衷的に用いて良い。例えばAL方式で導入し、練習はコミュニケーション・アプローチで行なうといった具合にである。」とある。しかし一つのコースでの当面の基本方針はやはり一つに絞った方が良くと筆者は考えている。例えばAというコースでは「伝達能力の養成」、Bというコースでは「正確な文法知識の定着」というように、とりあえず目標を設定する。そうすれば、そのコースの教授法はおのずと限られてくるはずである。過去から現在にいたるまでに発表され、使われてきた教授法は、それぞれに長所もあり、欠点もある。しかし、基本的には「文法を詳細に教える教授法」か「文法より擦能重視の教授法」か、に二大別できる。あるいは「書きことば重視の教授法」か「話しことば重視の教授法」かにも分けられる(25)。C. A.の場合は「正確さ」は「なめらかさ」の後に身につけられていく、という考え方であるし、AL法では「正確さ」をはじめから身につけなければ後になってからでは遅い、という考え方である。こういう真っ向から対立するような教授法を一つのコースで、しかも同時期に採用する、というのは適当ではあるまい。もちろん今までの教授法をいくつか組合せることによって、新しい一つの教授法がうまれるかもしれない。しかしある教授法の長所ばかり見て、安易に複数組合せるというのも無謀であろう。さて、今後も当分は日本語学習者の中で最も数が多いのは就学生だろう。就学生に対しては前述のように、伝統的な日本語教授法(改良直接法)が普通採用されてきた。しかし、これからは学生の進路に応じて、随時C. A.によるコースも設けられるべきである。また、あまり時間的余裕のない学生のいることも考慮して、直接法だけに頼っていた今までの教育を早急に改めるべし(198) 浮田 田津子 だと思ふ。教師と学習者の間に媒介言語がない場合、すくなくとも学習者の母語、または理解言語で書かれた解説書、語彙表の用意はしておきたいものである。次にビジネスマン、一般学習者などに対しては、もちろん一人一人事情が違ふだろうが、基本的には機能シラバスによってC. A.を採用してみるとよいのではないか。機能シラバスによるということは、現行の構造シラバスを最初から見なおすことになるわけで、おそらくまだすぐには実現できないだろうが、英語の教科書なども参考にして日本語の機能シラバスモデルのようなものを作る必要がある。結局筆者の考えは、かなりの集中教育でないかぎり、今後は積極的に機能シラバスに基づいたC. A.を取り入れていってはどうか、というものである。そしてC. A.の採用というのは「C. A.的練習」を、既成のシラバス(多くは構造シラバス)に取り入れるだけでは実現しない、と考える。それではそのためには、教師、教材はどうあるべきだろうか。

6.1 教師の役割について

C. A.では教師は教室の主導者ではなく助言者だとされている。しかし助言者のはうが主導者よりも難しい役割なのである。助言者は学習者のあらゆる疑問、質問に適切に助言できなければいけないし、時には学習者自身が気づいていない疑問をうまく引き出す役割もしなければならぬ。教室に入ってから決定される事項が多いので、かなりの知識と経験が必要となろう。伝統的に直接法で教えるのもか

なりの熟練を要するが、C.A.の教師もまた違った意味での熟練が求められる。学習者を的確にとらえる洞察力と、種々の場面に対応できる広い知識と応用力、自在性が要求される。また、C.A.の基本的考え方をよく理解していないと、この教授法は効果的に働かない。したがって、今後、C.A.のより深い理解のための研修会等の参加がも求められるだろう。C.A.のみならず他の教授法との比較検討ができるように、日本語教育に関連のある教授法について、その欠点と長所をよくのみこんでおかなければならない。従来日本語を教える立場にあるものに対しては、日本語そのものに対する知識の重要性が強調されることが多かったが、それに加えてこれからは是非教授法の知識もたくわえてほしいものである。従来の教え方の枠組みの中で多少改良を加えてみても、根本的な解決にならないことが多い。そんな時いろいろな種類の教授法に通じた教師同士が議論することによって、そのコースに最も適した教授法が考えられることもあるだろう。それから、日本語教師の外国語能力についてであるが、これは今まで「英語能力のある老」の数が圧倒的であった。しかし日本語を教えていると、英語が全く媒介言語として通用しない場合がかなりあることがすぐわかる。従って将来の日本語教師はできれば中国語・タイ語・韓国語のどれかもできることが望まれる。そうすれば「仕方なく」直接法で教える、という無理も少なくなるだろうから。

近年、大学・専門学校では、中央教育審議会において、「変化してやまない、答えのない今後のグローバル社会に生きていくために必要な資質・能力（キー・コンピテンシー）を育成する」（2012年 中央教育審議会大学分科会報告より）「高い志や意欲を持つ自立した人間として、他者と共同しながら価値の創造に挑み、未来を切り開いていく力を育成する」（2014年 中央教育審議会『初等中等教育における教育課程の基準などの在り方について』より）と提起されてから、アクティブラーニングが大きく注目されている。ゆとり教育の廃止とともに、文言から「アクティブラーニング」という科目そのものは外されたものの、このアクティブラーニングは、日本語教育においても大きく効果をもたらすものとする。また、大学や専門学校では、このアクティブラーニングをベースにおいた活動そのものは増えており、入学の際にコミュニケーション能力が重要視されていることには変わりはない。

このような状況を背景として、グローバル人材育成の観点からも学習者の学び方に焦点を置いたアクティブラーニングの考え方が有用と考え、実践に取り入れることとした。日本語学校の実践として考える場合、日本語学習から離れることはできない。そこで、コンピテンシー育成という観点を持ちながら、日本語そのものの学習としてのアクティブラーニングを実践していくためにはどのような方法が考えられるのかを考えたいと思う。

2. 先行研究

2.1. アクティブラーニングについて

アクティブラーニングは、社会人基礎力としてのコンピテンシーの育成を目的として、いくつかの活動が報告されている。梅田ほか(2017)では、コンピテンシーの観点から面接を実施した。また、原田ほか(2017)は、学習者の主体性、自律性、協働性の育成を目指した評価活動をデザインした。

2.2. コンピテンシーについて

コンピテンシーとは、「成果につながるかどうか」という観点での能力」と定義されている(川上・齋藤 2006)。そして、社会人基礎力としては12の要素があげられる(表1)。これら能力は他者への働きかけであり、言語定着として考えるならば、「デモンストレーション

(Demonstration)」「グループ討論(Discussion Group)」「自ら体験する(Practice by doing)」「他の人に教える(Teaching others)」などの行動につながる。

川上・齋藤(2006)は、コンピテンシーが高いというのは、「計画(Plan)」⇒「実行(DO)」⇒「確認(Check)」⇒「改善(Action)」というセルフマネジメント・サイクルを回しながら成果を上げられることをいうと述べている。これらの要素を、学習活動の中に取り入れることが今回の実践の目的である。

川上・齋藤(2006)は、コンピテンシーが高いというのは、「計画(Plan)」⇒「実行(DO)」⇒「確認(Check)」⇒「改善(Action)」というセルフマネジメント・サイクルを回しながら成果を上げられることをいうと述べている。これらの要素を、学習活動の中に取り入れることが今回の実践の目的である。

表1 社会人基礎力(経済産業省 2006)

3つの力	12の要素	定義
自らを動かす力	1 主体性	仕事に意欲を持って取り組む力
	2 働きかけ力	他人に働きかけ巻き込む力
	3 実行力	目標を設定し確実に実行する力
考えぬく力	4 課題発見力	現状を分析し目的や課題を明確にする力
	5 計画力	課題の解決に向けたプロセスにしほ画する力
	6 創造力	新しい価値を生み出す力
	7 責任力	自分の意見をわかりやすく伝える力
チームで動く力	8 傾聴力	相手の意見を丁寧に聴く力
	9 柔軟性	意見の違いや立場の違いを乗り越える力
	10 情報伝達力	自分と周囲の人々や物事と共有する力
	11 規律性	社会のルールや人との約束を守る力
	12 ストレスコントロール力	ストレスの発生源に対応する力

Мустақил иш топшириқлари:

1. 日本語教育の歴史について
2. 日本語の教授法の歴史について
3. 日本語の現代教授法はどうなっているか
4. 日本語の教授法のコンペンジについて

Glossariy

Adabiy nutq	標準語	ひょうじゅんご
Alifbo	字母・アルファベット	じぼ
Aniq nisbat	能動態	のどうたい
Aniqlovchi	限定語	げんていご
Antonim	反意語・対語	はにご・たいご
Belgilash olmoshlari	限定代名詞	げんていだいめいし
Bir tarkibli gap	単主要文肢	たんしゅようぶんし
Biriktiruv bog'lovchi	立接続詞	りっせつぞくし
Birinchi shaxs	一人称	いちにんしょう
Birlik	単数	たんすう
Bo'g'in	音節	おんせつ
Bog'langan qo'shma gap	並立複合文	へいりつぷくごうぶん
Bog'lovchi	接続詞	せつぞくし
Bosh gap	主文	しゅぶん
Bosh harf, katta harf	大文字	おおぶんじ
Buyruq gap	命令文	めいれいぶん
Buyruq-istak mayli	命令法	めいれいほう
Chet tili, xorijiy til	外国語	がいこくご
Darak gap	平叙文	へいじょぶん
Ergash gap	従属文	じゅうぞくぶん
Ergashgan qo'shma gap	従属複合文	じゅうぞくぷくごうぶん
Fe'l	動詞	どうし
Frazeologik lug'at	慣用句辞典	かんようくじてん
Harf	文字	もじ
Hikmatli so'zlar	広く言われる名句	ひろくいわれるめいく
Hol	情況語	じょうきょうご
Hozirgi zamon	現代時称	げんだいじしょう
Husnixat	書法・書道	しょほう・しょどう
Ideografik yozuv	表音文字	ひょうおんもじ
Ikki tilli lug'at	二国語併用辞典	にこくごへいよう
Ikkinchi shaxs	二人称	ににんしょう
Imlo lug'ati	正字法辞典	せいじほうじてん
Izohli lug'at	詳解辞典	しょうかいじてん
Kasr sonlar	分類数詞	ぶんるいすうし
Katta harf	大文字	だいまじ
Kelasi zamon fe'li	未来動詞	みらいどうし

Kesim	述語	じゅつご
Kichik harf	小文字	しょうもじ
Kishilik olmoshlari	人称代名詞	にんしょうだいめいし
Ko'p tilli lug'at	数国語辞典	すうこくごじてん
Ko'plik	複数	ふくすう
Ko'rsatish olmoshlari	指示代名詞	しじだいめいし
Lug'at	辞典・辞書	じてん・じしょ
Majhul nisbat	受動態	じゅどうたい
Miqdor sonlar	帰趨詞	きすうし
Muannas (mujskoy rod)	男性	だいせい
Muzakkar (jenskoy rod)	女性	じょせい
O'tgan zamon	過去	かこ
O'timli fe'llar	他動詞	たどうし
O'timsiz fe'l	自動詞	じどうし
O'xshatish (qiyos) bog'lovchi	比較接続詞	ひかくせつぞくし
O'zlashma so'z	借用語	しゃくようご
O'zlik nisbat	再帰動詞	さいきどうし
Og'zaki nutq	会話	かいわ
Old qo'shimcha	接とうじ	せつとうじ
Olmosh	代名詞	だいめいし
Omonim	同音異義語	どうおんいぎご
Ona tili	母国語	ぼこくご
Ot	名詞	めいし
Qisqartma qo'shma so'z	複合略語	ふくごうりやくご
Qisqartma so'z	略語	りやくご
Qo'shma gap	複文	ふくぶん
Qo'shma so'z	合成語	ごうせいご
Qomusiy lug'at	百科事典	ひゃっかじてん
Ravish	副詞	ふくし
Ravishdosh	副動詞	ふくどうし
Shart mayli	仮定法・接続法	かていほう・せつぞくほう
Sifat	形容詞	けいようし
Sifatdosh	形動詞	けいどうし
Sinonim	同意語	どういご
So'roq gap	疑問文	ぎもんぶん
So'roq olmoshi	疑問代名詞	ぎもんだいめいし
So'z	言葉	ことば

So'z turkumlari	品詞	ひんし
So'z yasalishi,so'z yasash	造語法	ぞうごほう
So'zlashuv uslubi	口語体	こうごたい
Son	数詞	すうし
Til	言語	げんご
To'ldiruvchi	補語	ほご
Uchinchi shaxs	三人称	さんになしやう
Undosh tovush	子音	しおん
Undov	間接詞	かんせつし
Undov gap	感嘆文	かんたんぶん
Unli tovush	母音	ぼおん
Uslubiyat	文章論	ぶんしやうろん
Xat boshi, satr boshi	一節	いっせつ
Yordamchi so'zlar	補助語	ほじょご
Yozma nutq	文語	ぶんご

言語学日本語・ウズベク語小辞典

アルファベット		Alifbo
一人称	いちになしやう	Birinchi shaxs
一節	いっせつ	Xat boshi, satr boshi
大文字	おおぶんじ	Bosh harf, katta harf
音節	おんせつ	Bo'g'in
外国語	がいこくご	Chet tili, xorijiy til
会話	かいわ	Og'zaki nutq
過去	かこ	O'tgan zamon
仮定法	かていほう	Shart mayli
間接詞	かんせつし	Undov
感嘆文	かんたんぶん	Undov gap
慣用句辞典	かんやうくじてん	Frazeologik lug'at
基数詞	きすうし	Miqdor sonlar
疑問代名詞	ぎもんだいめいし	So'roq olmoshi
疑問文	ぎもんぶん	So'roq gap
形容詞	けいようし	Sifat
形動詞	けいどうし	Sifatdosh
言語	げんご	Til
現代時称	げんだいじしやう	Hozirgi zamon
限定語	げんていご	Aniqlovchi
限定代名詞	げんていだいめいし	Belgilash olmoshlari
口語体	こうごたい	So'zlashuv uslubi

合成語	ごうせいご	Qo'shma so'z
言葉	ことば	So'z
再帰動詞	さいきどうし	O'zlik nisbat
三人称	さんにんしょう	Uchinchi shaxs
子音	しおん	Undosh tovush
指示代名詞	しじだいめいし	Ko'rsatish olmoshlari
辞書	じしょ	Lug'at
辞典	じてん	Lug'at
自動詞	じどうし	O'timsiz fe'l
字母	じぼ	Alifbo
借用語	しゃくようご	O'zlashma so'z
従属文	じゅうぞくぶん	Ergash gap
従属複合文	じゅうぞくふくごうぶん	Ergashgan qo'shma gap
述語	じゅつご	Kesim
受動態	じゅどうたい	Majhul nisbat
主文	しゅぶん	Bosh gap
詳解辞典	しょうかいじてん	Izohli lug'at
情況語	じょうきょうご	Hol
小文字	しょうもじ	Kichik harf
書道	しょどう	Husnixat
書法	しょほう	Husnixat
数国語辞典	すうこくごじてん	Ko'p tilli lug'at
数詞	すうし	Son
正字法辞典	せいじほうじてん	Imlo lug'ati
接続詞	せつぞくし	Bog'lovchi
接続法	せつぞくほう	Shart mayli
接とうじ	せつとうじ	Old qo'shimcha
造語法	ぞうごほう	So'z yasalishi, so'z yasash
対語	たいご	Antonim
代名詞	だいめいし	Olmosh
大文字	だいもじ	Katta harf
他動詞	たどうし	O'timli fe'llar
単主要文肢	たんしゅようぶんし	Bir tarkibli gap
単数	たんすう	Birlik
同意語	どういご	Sinonim
同音異義語	どうおんいぎご	Omonim
動詞	どうし	Fe'l

二国語併用辞典	にこくごへいよう	Ikki tilli lug'at
二人称	ににんしょう	Ikkinchi shaxs
人称代名詞	にんしょうだいめいし	Kishilik olmoshlari
能動態	のうどうたい	Aniq nisbat
反意語	はんいご	Antonim
比較接続詞	ひかくせつぞくし	O'xshatish (qiyos) bog'lovchi
百科事典	ひゃっかじてん	Qomusiy lug'at
表音文字	ひょうおんもじ	Ideografik yozuv
標準語	ひょうじゅんご	Adabiy nutq
広く言われる名句	ひろくいわれるめいく	Hikmatli so'zlar
品詞	ひんし	So'z turkumlari
複合略語	ふくごうりゃくご	Qisqartma qo'shma so'z
副詞	ふくし	Ravish
複数	ふくすう	Ko'plik
副動詞	ふくどうし	Ravishdosh
複文	ふくぶん	Qo'shma gap
文語	ぶんご	Yozma nutq
文章論	ぶんしょうろん	Uslubiyat
分類数詞	ぶんるいすうし	Kasr sonlar
平叙文	へいじょぶん	Darak gap
並立複合文	へいりつふくごうぶん	Bog'langan qo'shma gap
母音	ぼおん	Unli tovush
補語	ほご	To'ldiruvchi
母国語	ぼこくご	Ona tili
補助語	ほじょご	Yordamchi so'zlar
未来動詞	みらいどうし	Kelasi zamon fe'li
名詞	めいし	Ot
命令文	めいれいぶん	Buyruq gap
命令法	めいれいほう	Buyruq-istak mayli
文字	もじ	Harf
立接続詞	りっせつぞくし	Biriktiruvchi bog'lovchi
略語	りゃくご	Qisqartma so'z

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарлари

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 592 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Т.: “Ўзбекистон”, 2018. – 507 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд.– Т.: “Ўзбекистон”, 2019. – 400 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд.– Т.: “Ўзбекистон”, 2020. – 400 б.

II. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

6. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2018.
Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги ЎРҚ-637-сонли Қонуни.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабр “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1875-сонли қарори.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июн “Олий таълим муасасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4732-сонли Фармон
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 феврал “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 4947-сонли Фармони.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрел "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли қарори.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябр “2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5544-сонли Фармони.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 май “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сон Фармони.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 июн “2019-2023 йилларда Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетда талаб юқори бўлган малакали кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва илмий салоҳиятини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4358-сонли Қарори.

14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 август “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий етиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сонли Фармони.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябр “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сонли Фармони.

16. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 октябр “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6097-сонли Фармони.

17. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 25 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси.

18. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 23 сентябр “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 797-сонли қарори.

III. Махсус адабиётлар

1. Ишмухамедов Р.Ж., Юлдашев М. Таълим ва тарбияда инновацион педагогик технологиялар. – Т.: “Ниҳол” нашриёти, 2013, 2016.–279б.

2. Информационные технологии в педагогическом образовании / Киселев Г.М., Бочкова Р.В. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Дашков и К, 2018. - 304 с.
3. Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. – Cambridge University Press. 2001
4. 日本語に教師のためのアクション・リサーチ』横溝郎、2010、凡人者
5. 『日本語教授法ワークブック』鎌田修、川口義一、鈴木睦、2015、凡人者
6. 「言語学とコミュニケーション』小泉 保、大学書林 1995
7. 「言語人類学への招待-ディスコースから文化を読む」井出里咲子、砂川千穂（著）、山口征孝（著）、ひつじ書房、2019
8. コミュニケーション学入門（放送大学教材）大橋 理枝、根橋 玲子、放送大学教育振興会、2019

IV. Қўшимча адабиётлар

9. 「言語進化におけるコミュニケーションと思考 —意味的普遍性と言語多様性をめぐって」守田 貴弘、東洋大学人間科学総合研究所紀要 第18号（2016）79-102
10. 「言語コミュニケーションにおける We-mode 形成の役割と可能性」横川 博一、神戸大学、Japanese Psychological Review 2016, Vol. 59, No. 3, 292-307
11. 「コミュニケーション言語能力論における語用論的能力と社会言語学的能力」坂本 勝信、谷 誠司、常葉大学外国語学部紀要〈論文〉第34号、2017

V. Интернет сайтлар

12. <http://edu.uz> – Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
13. <http://lex.uz> – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси
14. <http://natlib.uz> – Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси
15. tsuos.uz – Тошкент давлат шарқшунослик университети веб сайти
16. <http://bimm.uz> – Олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш бош илмий-методик маркази
17. <http://ziyonet.uz> – Таълим портали Ziyonet

18. <http://www.ritsumeai.ac.jp/letters/learn-area/lc/> - Япон тил үрганиш веб сайты